

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Alla tycker nog samma sak nästan - att ge fan i att slå dina barn”

En uppsats om kulturella diskurser kring våld mot barn

Socionomprogrammet VT 2009

C-uppsats

Författare: Daniel Thorsén och Julia Andersson

Handledare: Charlotte Melander

Förord

Tack till vår handledare Charlotte Melander för många konstruktiva synpunkter och diskussioner vilket berikat vår uppsats. Utan dina uppmuntrande peptalks hade vi inte kommit så långt som vi gjorde.

Tack till alla de respondenter som har ställt upp på att bli intervjuade, utan er hade denna uppsats inte kunna genomföras.

Vi vill tacka föräldrar, vänner och medstudenter för moraliskt stöd och omtanke. Ingen nämnd ingen glömd.

Daniel vill rikta ett speciellt tack till sin flickvän Anna. Utan dig skulle dagar av hårt arbete varit betydligt svårare att uthärda.

Vi vill också tacka Of Montreal, Erasure, The Hidden Cameras samt Crystal Castles för bra pausmusik. Sist men inte minst vill vi även tacka Hanson för väldigt tacksam musik att driva med, vi sjunger bara ett unisont mmmmbop!

Julia & Daniel

Abstract

Titel: ”Alla tycker nog samma sak nästan – att ge fan i att slå dina barn” En uppsats om kulturella diskurser kring våld mot barn.

Författare: Daniel Thorsén och Julia Andersson

Nyckelord: diskurs, barnmisshandel, kultur, postkolonial teori.

Uppsatsen syfte är att identifiera och problematisera hur diskurser om kultur förhåller sig till våld mot barn hos socionomer samt att problematisera och reflektera över diskursernas konstruktion. Frågeställningarna i uppsatsen är: Vilka diskurser om kultur i förhållande till våld mot barn förekommer hos socionomer? Vad innefattas i dessa diskurser? Hur kan dessa diskurser problematiseras?

Uppsatsens ontologiska inriktning baseras på ett postmodernt och socialkonstruktionistiskt perspektiv. Undersökningen bygger på kvalitativ metod. Empirin utgår ifrån fyra halvstrukturerade intervjuer med socionomer. Intervjuerna transkriberades och analyserades med Laclau & Mouffes diskursteori, postkoloniala teorier samt etnicitetsteori.

Resultaten består i tre identifierade diskurser: diskurs om den svenska kulturen, diskurs om de Andras kultur, och vad vi benämner som en differentierad diskurs om kultur. I diskursen om den svenska kulturen ges en oproblematiserad bild av våld mot barn där det svenska får stå för samtal som gränssättning och avståndstagande av våld mot barn. Våldsverkare ses som avvikare och individualiseras inom svensk kultur. I diskursen om de Andra ses exempelvis iransk kultur som mer patriarkal där våld normaliseras. Det finns dock motsägelser inom dessa diskurser. I den differentierande diskursen om kultur framkommer en mer kritisk hållning till att se kultur som något enhetligt med tydliga gränsdragningar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.2 Inspiration & förförståelse	1
1.3 Syfte och frågeställningar.....	1
1.3.1 Syfte	1
1.3.2 Frågeställningar.....	2
2. TIDIGARE FORSKNING	3
3. METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER	8
3.1 Ett postmodernt perspektiv	8
3.2 Socialkonstruktionism	8
3.3 Abduktiv strategi	9
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH TEORETISKA BEGREPP.....	10
4.1 Diskurser.....	10
4.1.2 Laclau och Mouffes diskursteori	10
4.1.3 Diskursteori – ett exempel.....	12
4.2 Postkoloniala teorier	13
4.3 Etnicitetsteori	14
4.4 Kultur	15
4.5 Barnmisshandel	16
5. METOD	17
5.1 Planering.....	17
5.2 Urval	17
5.3 Intervjuguide	18
5.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	19
5.4.1 Validitet	19
5.4.2 Reliabilitet	19
5.4.3 Reliabilitet och validitet vid transkriberingen.....	20
5.4.4 Generaliserbarhet	20

5.5 Etik	20
5.6 Diskursanalys som analytiskt verktyg	21
6. ANALYS OCH RESULTAT.....	23
6.1 Diskurs om svensk kultur	23
6.2 Diskurs om de Andras kultur	25
6.3 En differentierad diskurs om kultur	29
6.4 Resultat.....	34
6.5 Slutdiskussion	35
6.6 Vidare forskning	35
7. REFERENSLISTA	37
8. BILAGOR	39
Bilaga 1	39
Bilaga 2	40

1. INLEDNING

1.2 Inspiration & förförståelse

Inspiration till uppsatsen kommer från dokumentären *Syndabockarna* (sändes första gången i SVT2 18 november 2007) där en skola i Malmö på grund av oroligheter hamnade i det politiska rampljuset. Skolan bestod av många barn med familjer med utländsk härkomst. I dokumentären framkommer det att många av den klicken av unga som skapade oro i skolan utsattes för våld i hemmet.

Vi anser att det är problematiska aspekter som lyftes fram i denna dokumentär. Dels uppfattningen hos rektorn i skolan att barn som kommer från andra kulturer än den svenska och utsätts för våld inte skulle påverka dessa, då det anses vara normalt för dessa kulturer. Våldet som barnen utsattes för blev således marginaliserat på grund av deras familjers kulturella härkomst, det normaliserades som något givet.

Vår förförståelse grundas på egna upplevelser av socialt arbete. Vi tror att människor behandlas olika beroende på vilket kultur de uppfattas ha. Detta är något som gjort att vi valt att ha en kritisk ansats till ämnet för vår uppsats.

Sättet att prata om "kultur" upplever vi har varit ett samtalsämne för oss båda under vår praktik, där vi i mötet med fältet upplevt att föreställningar om kultur ofta är en betydande del av förklaringsmodellen kring människors agerande. Vi har upplevt att beroende på vilken kultur en klient uppfattas tillhöra, reduceras individen till en stereotyp snarare än en person med egna upplevelser, bakgrund och erfarenheter. Klienter ifrån en uppfattad "svensk" kultur blir inte diagnostiserade utifrån sin kultur, utan tenderar att bli behandlade som individer med skilda personligheter och andra skäl till social problematik.

1.3 Syfte och frågeställningar

1.3.1 Syfte

Vårt övergripande syfte är att identifiera och problematisera hur diskurser om kultur bland socionomer förhåller sig till våld mot barn. Detta syfte har vi valt då vi anser att det är av vikt för det sociala arbetet hur man betraktar människor utifrån diskursernas konstruktion av verkligheten. Det är av intresse att undersöka huruvida de identifierade diskurserna kring kultur anses påverka socionomers synsätt kring våld och hur detta uttrycker sig. Uppsatsens relevans för det sociala arbetet innebär således förhoppningsvis möjlighet att både problematisera och reflektera kring diskursernas konstruktion.

1.3.2 Frågeställningar

Vilka diskurser om kultur i förhållande till våld mot barn förekommer hos socionomer?

Vad innefattas i dessa diskurser?

Hur kan dessa diskurser problematiseras?

2. TIDIGARE FORSKNING

Vi sökte tidigare forskning genom att använda oss av databasundersökningar på Social Sciences Abstracts, via Göteborgs Universitetsbiblioteks hemsida. De sökord vi använde var "violence", "child abuse" och "culture". Dessa sökningar gav dock inga resultat som berörde ämnesområdet.

Ett försök att hitta alternativa lösningar till tidigare forskning var att erinra oss kunskaper tillskansade under vår utbildning. Från kursen Migration och etnisk mångfald hade vi kommit i kontakt med Integrationens svarta bok, vilket baserar sig på en rad forskningsrapporter. Vi sökte således på statens offentliga utredningar samt Integrationens svarta bok på Google. Utifrån detta kom vi till den hemsida för SOU-rapporter, där alla dessa var samlade. Vi sökte igenom denna forskning och fann en rad rapporter som kunde användas som tidigare forskning i SOU. Vi gick igenom de referenser som användes i dessa och hur de användes i texten. Utifrån denna genomgång fann vi de två andra relevanta forskningsstudier, vilket vi sökte upp på Google. Samtliga forskningsstudier skrevs ut.

Det urval av tidigare forskning som vi valt att använda oss av utgår ifrån den postkoloniala teorin. All forskning berör således i någon mån hur språket konstruerar skillnader mellan svenskhet/annanhet. Den tidigare forskningen tar upp våld i någon form och relaterar denna till föreställningar om kultur. Merparten av den tidigare forskningen är detta våld riktat mot barn (Pringle SOU 2006:37, Eriksson SOU 2006:37) och mer specifikt unga kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld (de los Reyes 2003 och Eldén 2003). Detta gör att vi med vissa modifieringar kan applicera forskningens resonemang och slutsatser gentemot vår egen uppsats. Den tidigare forskningens resultat är även de av intresse, då det är kvalitativa intervjuer.

I Paulina de los Reyes rapport för Integrationsverket, *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige* (de los Reyes 2003), resonerar och analyserar författaren kring det kontrollerande våld och hot om våld som unga flickor och kvinnor med invandrarbakgrund utsätts för av sina familjer och släktingar. Det empiriska underlag vilket de los Reyes utgår ifrån baseras på intervjuer med personal på kvinnojourer samt en enkät vilket delades ut till kvinnojourer som kompletterande underlag från Integrationsverket. Denna enkät riktade sig till kvinnor som utsätts för våld och uppnådde totalt 120 enkäter (de los Reyes 2003).

De los Reyes förhåller sig kritisk till en rad förhållanden som framkommer utifrån analysen av empirin. För det första är det den process vilket av de los Reyes kan skildras som våldets kulturalisering. Våldet blir med detta enligt de los Reyes en specifik egenskap hos somliga kulturer och dessa anses ha patriarkala familjemönster. Svenskhet förstås enligt de los Reyes implicit som en kontrast till dessa patriarkala egenskaper som invandrare anses ha. I bilder av svensk kultur finns således en föreställning om att unga kvinnor och flickor ej utsätts för våld på grund av den svenska kulturen. Detta är enligt de los Reyes frekvent förekommande i mediabilder och samhällsdebatter, där människor som invandrat till Sverige konstrueras som svenskhetens motsats. De los Reyes väljer att problematisera den kulturella förklaringsmodellen till våldet, av principiella liksom praktiska skäl. Om våldet mot unga flickor och kvinnor är en följd av kultur, är det enligt de responderade de los Reyes intervjuar relevant att fråga sig om de svenska män som använder våld också bör integreras kulturellt i samhället? De los Reyes menar att detta inte sker, utan att svensk kultur förblir okritiskt granskad i många sammanhang (de los Reyes 2003).

Problemet med att utpeka kultur som den bakomliggande orsaken till våldet lyfts också fram av de los Reyes. Dels sker detta främst när förövarna har utländsk bakgrund och då åberopas hederskultur, medan det är väldigt tyst när det gäller forskning kring svenska män. Det finns enligt de los Reyes även en problematik med att påpeka klara orsakssamband som leder fram till det utövade våldet, som t ex missbruk eller svartsjuka. Anledningen till detta är enligt de los Reyes på grund av att långtifrån alla män som är svartsjuka eller missbrukar någon substans utövar våld. På motsvarande vis resonerar de los Reyes kring begreppet heder. I en del familjer där hedersbegreppet är centralt använder man andra metoder än våld syfte att bevara familjens rykte gentemot omvärlden. Våldet måste enligt de los Reyes snarare betraktas utifrån dess strukturella grunder, som ett fenomen vilket förekommer i alla samhällen, beroende på de maktrelationer som figurerar i dessa (de los Reyes 2003).

Keith Pringles studie *Svenska välfärdssvar på etnicitet: intersektionella perspektiv på barn och barnfamiljer* problematiserar bilden av det svenska välfärdssystemets förhållningssätt till etniska minoriteter, avseende barn och familjer (Pringle SOU 2006:37). Studien han genomfört i en del av SOU har en kvalitativ ansats och urvalet består av 37 stycken halvstrukturerade intervjuer. Dessa är hämtade från politiker, socialarbetare, chefer inom organisationer och policyskapare inom socialt arbete, hälsovård, barnomsorg samt socialtjänst. Även föräldrar som kommer i kontakt med dessa organisationer har intervjuats. Pringle använder sig av diskursbegreppet, som en betydelsefull process i producerandet och bevarandet av föreställningar som uttrycks i den sociala tillvaron, utifrån en viss historisk och social kontext. Han analyserar hur diskurser om etnicitet och kön inverkar på barnomsorgen i välfärdsområdet och vad de får för effekter för dess aktörer (Pringle SOU 2006:37).

I Pringles analys av empirin framkommer det att alla invandrare inte uppfattas som problematiska bland en del av respondenterna, utan främst de som representerar "andra" kulturer, oftast "muslimerna". Personer från den etniska majoritetsbefolkningen i England stereotypiseras inte på samma sätt enligt Pringle och står inte som en modell för "de Andra", alltså de uppfattat främmande. Enligt Pringles egna erfarenheter i Sverige är västeuropéer inte ens invandrare i denna diskurs om svenskhet/annanhet. Själva ordet "invandrare" ges enligt respondenterna Pringle intervjuat negativa konnotationer (Pringle SOU 2006:37).

Pringle för även en för vår uppsats synnerligen relevant diskussion kring våld mot barn och etnicitet. Pringle hänvisar till en studie vilket påvisar att det inte finns någon korrelation mellan etnicitet och svåra fall av övergrepp (av psykisk och fysisk karaktär) mot barn. Pringle förstår det fokus som i det svenska samhällsklimatet skapas mellan vissa etniska minoriteter och våld, som bland annat ett uttryck för diskriminerande processer. Det handlar då om föreställningar kopplade till dels rasism men även ålderism. I dessa föreställningar osynliggörs enligt Pringle mycket av det våld som förekommer mot barn tillhörandes den etniska majoritetens, alltså inom de "svenska" familjerna (Pringle SOU 2006:37).

Det handlar även enligt Pringle troligtvis om de könsaspekter, där "de Andra", svarta männen likställs med patriarkala män. Dessa ställs i motsats till de "svenska", vita männen, vilket Pringle menar uppfattas som jämställda och värnar om barnen. Pringle anser att kulturellt handlande och attityder kan vara av viss vikt för att förstå våld, för att förstå vad som kan anses vara kulturellt accepterat i olika samhällen. Det Pringle pläderar för är snarare att patriarkala maktförhållanden existerar både inom den svenska majoritetsbefolkningen och bland etniska minoriteter, även om själva sättet de manifesterar sig på kan se annorlunda ut. Pringle bygger dessa resonemang från statistisk som redovisas i Slagen Dam, där det visar sig att våld mot kvinnor är mest förekommande inom den svenska majoritetsbefolkningen. Cirka

en femtedel av alla kvinnor som svarat att de utsatts för våld säger att deras barn någon gång har blivit utsatt för våld av mannen i deras förhållande (Pringle SOU 2006:37).

Eliassi Barzoo har i studien *Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten* valt att undersöka vad socialsekreterare har för uppfattningar om diskriminering gällande klienter med invandrarbakgrund. Barzoo vill även uttyda hur detta möjligtvis kan tänkas påverka det praktiska arbetet gentemot klienterna (Barzoo SOU 2006:73).

Genom kvalitativa intervjuer av halvstrukturerad karaktär intervjuar Barzoo tio stycken socialsekreterare för att undersöka deras förhållningssätt till diskriminering, rasism, integration och hur uppfattningar om kultur påverkar deras arbetssätt gentemot klienter. Han strukturerar svaren de intervjuade socialsekreterarna ger i diskurser, vilket förstås som deras föreställningar, bilder och sätt att tala om ett visst fenomen. Barzoo för i sin teoretiska del av studien resonemang kring begreppet kultur och dess innebörd för socialt arbete (Barzoo SOU 2006:73).

Liksom övriga författare i vårt avsnitt om tidigare forskning är Barzoo kritiskt till det essentialiserade och dikotoma synsättet på kultur. I sina teoretiska utgångspunkter utgår Barzoo ifrån att kultur är en ständigt fluktuerande process som ej entydigt kan fixeras. Uppfattade kulturer kan enligt detta perspektiv inte förstås som väsensskilda från varandra, utan uppbär enligt Barzoo likheter med varandra och interna distinktioner. Barzoo skildrar även förekomsten av rasistiska föreställningar som genomsyrar det svenska samhället på olika nivåer, vilket exkluderar etniska minoriteter vilket i dessa sammanhang uppfattas som annorlunda gentemot den svenska majoritetsbefolkningen. Barzoo analyserar sina kvalitativa intervjuer utifrån ett anti-rasistiskt förhållningssätt till socialt arbete, där eventuella diskriminerande föreställningar kan skärskådas och motdiskurser formas. Studien är även en kritisk granskning av socialtjänsten som en disciplinerande aktör mot avvikande element (vilket invandrare definieras som) och uppfostrande mot dessa, att bli som ”oss”, det Svenska och bekanta. Föreställningar om värdiga/ovärderliga klienter gör sig gällande i Barzoos forskningsstudie, där invandrare identifieras som ovärdiga när de motsätter sig de föreställt svenska normerna inom socialtjänstens regi (Barzoo SOU 2006:73).

En del socialsekreterare i Barzoos studie ger uttryck för diskriminerande och rasistiska föreställningar gentemot klienter med invandrarbakgrund. Klienterna ”kulturifieras” och deras agerande blir till en fråga om kultururs uppfattade autentiska karaktär. Klientens livssituation och det strukturella sammanhang vilket denna verkar inom, reduceras i dessa respondenters utsagor till blott en kulturell stereotyp. Inom denna diskurs kring kultur som socialsekreterarna uttrycker blir det en homogen och statisk företeelse, som underordnas den implicit förstådda överordnade svenska kulturens värderingar. Lösning på den uppfattade problematiken, kan i dessa respondenters diskurser på ett effektivt sätt hanteras genom hjälpmedel såsom ”kulturtolkar” (Barzoo SOU 2006:73).

Den svenska kulturen skildras i denna diskurs som bekymmerslös och normerande. De ”svenska” klienters problematik blir enligt Barzoo inte sammanlänkade till kultur, utan ges andra förklaringsmodeller. Barzoo poängterar att detta förhållningssätt utgår ifrån rasistiska diskurser om ”de Andras” kultur, som motsats till den svenska vilket får stå för uppfattat goda värden. En sådan diskurs riskerar att leda till en ofruktbar relation till klienten, ett oprofessionellt arbetssätt samt diskriminering av klienten (Barzoo SOU 2006:73).

En motdiskurs till detta som framkommer hos en respondent i analysen är enligt Barzoo karaktäriserad av ett anti-rasistiskt förhållningssätt. Inom denna problematiseras kulturbegreppet som en enhetlig och fixerad företeelse. I denna diskurs påtalas även att det förekommer en

omfattande diskriminering av människor med invandrarbakgrund i det svenska samhället. Bazoo förstår detta som att det finns medvetenhet om att vardagsrasism figurerar i socialtjänstens möte med klienter och att motverkande av denna strukturella diskriminering förekommer (Barzoo SOU 2006:73).

Maria Erikssons forskningsstudie heter *Avvikande eller osynlig – rasifierade praktiker i familjerättssekreterares hantering av fäders våld* (Eriksson SOU 2006:37). Forskningsstudien består av kvalitativa intervjuer gjorda med familjerättssekreterare. Ett centralt begrepp som Eriksson använder sig av i sin analys är rasifiering. Detta begrepp skildrar de processer där ett samhälles majoritetsgrupp nedvärderar etniska minoritetsgrupper, vilket sker utifrån uppfattat oföränderliga kulturella eller rasmässiga skillnader. "Andras" kultur upplevs som främmande och avvikande från den svenska kulturens normaliserande verkan (Eriksson SOU 2006:37).

Eriksson analyserar hur rasifierade praktiker, genom de underliggande teoretiska begreppen patologisering och osynliggörande, genomsyrar en del familjerättssekreterares förhållningssätt och arbete gentemot sina klienter. Det som undersöks i Erikssons studie är bland annat hur mäns våld mot kvinnor konstrueras i en familjekontext. Utifrån detta material framkommer det att våld mot kvinnor av en del respondenter skildras som en avvikande företeelse och således "onormalt" utifrån svensk kultur. Våldet förläggs till element i samhället som uppfattas skilja sig från denna norm – så som män i missbruk, som lider av psykisk ohälsa och olika dysfunktionella familjer (Eriksson SOU 2006:37).

Det är utifrån denna förstådda avvikelse som etniska minoriteter konstrueras som en avvikelse. Det sker utifrån en föreställning om "kulturkrock", där "de Andras" patriarkala kulturer kommer i kontakt med den jämställda svenska kulturen. Kvinnan i familjen anses i dessa respondenter berättelser eftersträva de nya svenska idealen, medan mannen använder våld eller/och hot om våld som ett sätt att kontrollera henne. Med detta vill de enligt respondenterna återta sin forna auktoritet. I de respondenter berättelser där detta skildras, förekommer inte skildringar där svenska män slår en tidigare jämställd kvinna från utlandet. Föreställningar om en allomfattande och redan nu befintlig jämställdhet kopplas samman till en uppfattad "svenskhet". Invandarmannen blir patologiserad utifrån de rasifierade processerna, som den traditionella och patriarkala motsatsen till den moderna och jämställda svenska mannen (Eriksson SOU 2006:37).

Åsa Eldén har i sin doktorsavhandling *Heder på liv och död – Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder* intervjuat kvinnor utsatta för så kallat hedersrelaterat våld samt granskat artiklar som behandlar ämnet (Eldén 2003). Eldén uppger sig utgå från ett kulturperspektiv karaktäriserat av en konstruktivistisk ansats. Med detta anser Eldén att kultur kan skildras som en process vilket beroende på kontext skiftar i betydelse och skapas i olika mellanmänniska sammanhang. Kultur förstås med detta enligt Eldén som en tolkningsram, där ihopkopplade system av betydelser utifrån mänskliga erfarenheter produceras och ges en viss innebörd. Eldén vänder sig mot den kulturella syn som leder till förutbestämda handlingar hos människor, där kulturen blir en produkt vilket kännetecknas av status quo och total intern koherens (Eldén 2003).

I sin doktorsavhandling undersöker Eldén hur hennes respondenter och personerna i textmaterialet framställer kultur som kontrast, utifrån rådande dikotomier. Dessa dikotomier är hierarkiskt ordnade och uteslutande. Den mening dessa tillskrivs sker enligt Eldén enbart i förhållande till dess motsats. Bland hennes respondenter framträder bilder där Svenskhet/Arabiskhet eller Kurdiskhet likställs med Frihet kontra Tvång. Respondenternas förståelse av kultur länkas ihop med föreställningar om frigörelse, där svenskheten får representera normativt

eftersträlvade värden. Eldén tolkar detta som att respondenterna strävar efter vissa uppfattade jämställdhetsideal, inte efter en faktiskt existerande "svensk" jämställdhet (Eldén 2003).

Det finns enligt Eldén föreställningar att mäns våld mot kvinnor och unga flickor är en avvikelse inom den svenska kulturen. Våldet mot kvinnor har i olika modeller getts skilda förklaringar: att det t ex härrör från socialt arv, avvikande element i samhället, vanmakt eller biologi. Eldén menar dock att den omfattning som våldet mot kvinnor karaktäriseras av inte kan förstås på annat sätt än att det är en systematiskt ordnad företeelse. Det har en tydlig maktaspekt, kopplat till kvinnlig underordning och manlig överordning. Detta innebär enligt Eldéns resonemang att det ej kan betraktas som en avvikande aspekt av en problemfri och jämställd svensk kultur (Eldén 2003).

Eldén menar att våldet utifrån heder i själva verket måste förstås utifrån sin kontext. Det handlar då om att identifiera och tyda dess samverkan med föreställningar om kön, kultur och våld. Hedersbegreppet som förklaring till våld inom familjerna relateras till diskurser om kultur och kön och omvandlas till acceptabla former av kontroll av kvinnorna. Maktrelationen och kontrollen över kvinnorna, som enligt Eldén tar sig uttryck i våld eller hot om våld kan förklaras och urskuldas utifrån hedersbegreppet. Normaliteten som detta begrepp tillskrivs som bakomliggande skäl till våldet används således enligt Eldén i syfte att rationalisera och legitimera våldet mot kvinnor (Eldén 2003).

3. METODOLOGISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Ett postmodernt perspektiv

Det postmoderna synsättet kritiserar tanken om en universell och objektiv verklighet. Istället ses verkligheten som konstruerad, tonvikten läggs istället på lokala kontexter. Kunskapen präglas enligt detta perspektiv av mångfald (Kvale 1997), där variationer, motsägelser och rum för olika tolkningar ges (Alvesson & Skoldberg 1994). Det finns alltså inte endast en sanning utan fokus läggs på att se sanning och kunskap tillhörande en avgränsad kontext. Språket inom det postmoderna tänkandet har en stor betydelse, det är detta som konstruerar verkligheten. Berättelser om världen visar något och döljer något annat. Det mänskliga medvetandet återger inte verkligheten direkt och uttalar sig om den. Språket är inte fritt från tolkningar och urval, det är språket och inte människors medvetande som styr hur vi uppfattar verkligheten. I det postmoderna idéfältet minskar därför tanken om en objektiv värld och det individuella subjektets kraft. Det är språkets strukturer som talar genom människan då hon eller han beskriver sig själv eller ett objekt (Kvale 1997).

Inom det postmoderna perspektivet försöker man dekonstruera kunskap för att försöka hitta vilka idéer och maktrelationer som ligger bakom accepterad kunskap. Foucault menade att kunskap används som ett maktmedel över människor när en viss kunskapssyn blir vedertagen, kunskap speglar maktrelationerna. Makt enligt Foucault är inte något finns endast i relationer och när den manifesteras genom handling. Makt är enligt detta synsätt inte något som en enskild person har, makten kan inte centraliseras eller fixeras utan är mångfasetterad (Alvesson & Skoldberg 1994). Genom att studera sociala relationer som är rådande kan man se alternativa synsätt och inte en allenarådande sanning (Payne 2002).

3.2 Socialkonstruktionism

Det socialkonstruktionistiska synsättet ingår i det postmoderna idéfältet (Payne 2002). Där ses inte heller verkligheten som enhetlig utan sociala, kulturella, historiska och ekonomiska faktorer påverkar. Människor förstår världen genom att anpassa sig efter socialt legitima representationer av verkligheten. Kunskapen är enligt socialkonstruktionismen inte individuell i första hand utan uppstår i en språklig interaktion som bygger upp relationerna såväl mellan människor som mellan människor och objekt.

Mot dessa ovan beskrivna synsätt riktas ofta kritik gällande multipla sanningar, att inget då kan vara allmängiltigt om sanningarna endast är knutna till lokala kontexter (Thomassen 2006). Hur kan då något som skrivs få någon mening för någon om inget är allmängiltigt?

Upphovspersonerna till diskursteorin, Laclau och Mouffe, söker lösa detta genom att påpeka att det må existera en objektiv tillvaro – men att vår förståelse och tillskrivning av denna alltid är diskursiv. Beroende på hur ett objekt placeras i diskurser, avgörs deras betydelse och den mening dessa tillskrivs. Således kan inte människan undkomma den diskursiva aspekten av tillvaron och inte nå fram till en enda "objektiv sanning", utan det beror på de diskurser som aktualiserar en viss betydelse och utesluter andra (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Detta synsätt applicerar även vi i vår forskning och utgår således inte från några ursprungliga essenser eller absoluta sanningsanspråk. Vi strävar efter att undersöka de diskurser som sociologer uttrycker om kultur i förhållande till våld mot barn.

3.3 Abduktiv strategi

Induktion är enligt Alvesson och Sköldberg ett vetenskapligt förhållningssätt, i vilket forskaren utgår ifrån insamlad empiri och utifrån denna drar generella slutsatser för det undersökta fenomenet. Det utgår från empirin som grund och anser att det är denna som skall vara vägledande i utformningen av teori. Den induktiva ansatsen kan kontrasteras mot det deduktiva arbetssättet. Deduktionen utgår tvärt emot ifrån att forskaren har en på förhand generaliserad teori, vilket denna undersöker empirin med. Detta i syfte att utröna huruvida teorin passar in på det enskilda fallet eller inte. Den abduktiva ansatsen är en metod vilket anammar delar från båda dessa förhållningssätt, vilket används mest frekvent i forskningssammanhang. Abduktion utgår ifrån en teoretisk förståelse och har inga problem att applicera detta på förhand, liksom deduktion. Dock kommer teorins applicerbarhet med empirin att förändra denna om så är nödvändigt. All empiri kanske inte kan förstås eller förklaras utifrån den förankrade teorin. Denna empiri kräver således en teori som bättre stämmer överens med det insamlade materialet, som i sin tur kan användas för att undersöka empirin, vilket kan fortgå i en kontinuerlig forskningsprocess (Alvesson & Sköldberg 1994).

Vi har valt en abduktiv ansats för vår uppsats. Till en början har vi haft uppfattningar om vilka teorier som kan vara lämpliga för vårt användningsområde. Diskursteori och postkolonial teori är två teoribildningar vilket vi ansåg var av värde för att analysera föreställningar om kultur, vilket även bekräftats av den insamlade empirin. Dock har modifieringarna inom dessa teorier varit betydande utifrån empirin.

Detta har uttryckts i vår initialt vaga förståelse om vad vi skall använda för diskursanalytisk teori. Användandet av en specifik diskursanalys som teori och metod utvecklades först efter genomförandet av de två första intervjuerna och följande transkriberingar. Efter en process av reflektion och diskussion utvecklades uppfattningen att Laclau och Mouffes diskursteori var den vilket korrelerade bra med vår uppsats. Denna ansågs av oss överensstämma med vår postmoderna ansats och dess teoretiska begrepp kunde på ett adekvat sett appliceras på empirin. Likaså har den postkoloniala teorin genomgått förändringar i syfte att förstå empirin, genom att vi behövt diskutera kulturbegreppet i högre utsträckning än väntat, i formandet av en alternativ diskurs. Det abduktiva har även varit en del i vårt val av etnicitetsteori som ett komplement till de två ovanstående teorierna, där begrepp som stereotypiseringar och socialt avstånd även används för att förstå materialet.

4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH TEORETISKA BEGREPP

Vi har valt diskursteori, postkolonial teori och etnicitetsteori som teoretiska utgångspunkter för vår uppsats. Teorierna vi har valt anser vi anknyter väl till uppsatsens grundläggande syfte och frågeställningar. De behandlar språkets betydande inverkan i konstruerandet av verkligheten. Alla teorier tar upp föreställningar om motsatspar, vilket är hierarkiskt ordnade. Det betonas att vissa aspekter inkluderas medan andra exkluderas inom dessa dikotomier. Vår övergripande metodologiska ansats stämmer väl in på dessa teorier. De utgår från det sociala konstruerandet av tillvaron och innefattar således inga essentialiserande anspråk. Vi har även valt att belysa begreppet kultur och föra teoretiska diskussioner kring detta, då kultur som begrepp är centralt för vår uppsats. Vi har även med en kortare definition på vad vi menar med våld mot barn, vilket vi anser bör betraktas som synonymt med barnmisshandel.

4.1 Diskurser

Diskurs är ett styrt sätt att tala om företeelser, det som sägs är en produkt av historiskt och kulturellt fastställda regler. En definition på vad en diskurs är erbjuder Winther Jørgensen och Phillips: ”en diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen).” (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.7). Diskursen styr människors sätt att tala. Det är genom språket verkligheten konstrueras (Börjesson 2003). Det människor uttrycker kan inte sägas vara en ren beskrivning av världen utan är något som konstruerar och förändrar istället världen aktivt. Språket kan på detta sätt förändra världen genom kamp mellan diskurser då det inte är självklart vilken diskurs som ska ses som den rätta. Denna kamp kan både förändra och bibehålla vår syn på verkligheten (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

En diskurs bestämmer ramarna för vad som anses vara accepterat, sant och därmed också vad som exkluderas. Sociala kategorier kan analyseras genom att rikta frågor som belyser hur kategorin skapas och hur verkligheten konstrueras (Payne 2002). I användandet av diskurser söker man att se företeelser i ett sammanhang till skillnad från att generalisera, hitta typfall och uttala sig om en objektiv verklighet (Börjesson 2003).

En diskurs kan förstås som en viss historisk och social framställning av ett fenomen. Denna skall karaktäriseras av enhetliga drag och liknande stil, samt syftar till samma mål. Diskursen skapar utifrån sina discipliner och kunskapsinhämtning uppfattningar om vad som räknas för ”sant” och definierar utifrån detta en exklusion av det vilket betraktas som avvikande från den diskursiva ordningen. I de rådande diskurserna finns således ett omfattande element av makt som är sammanlänkat med kunskap. Denna är inte minst en normaliserande makt, där det normala/onormala definieras (Thörn m fl 2002).

4.1.2 Laclau och Mouffes diskursteori

Laclau och Mouffe är de som anses vara upphovspersonerna till diskursteorin. Diskursteorins generella syfte är att analysera hur olika diskurser hamnar i konflikt om att definiera tillvaron och fixera sin förståelse av tecken som den sanna betydelsen. I diskursteorin är dock denna process i själva verket ständigt pågående. Anledningen till detta är enligt Winther Jørgensen och Phillips läsning av Laclau och Mouffe att en dominerande diskurs aldrig uppnår en absolut och oinskränkt position gentemot andra diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

”En *diskurs* uppfattas som en fixering av betydelse inom en bestämd domän.” (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 33). Diskurser strävar efter att sammanlänka olika ord till

varandra. Utifrån detta definieras en viss mening av dessa. Detta äger rum genom att sätta olika begrepp i en specifik relation och skapa skillnader dem emellan utifrån deras positioner. Det är i själva relationen utifrån olika positioner som betydelser inom diskurserna konstrueras, utifrån de konkreta artikulationerna som människor uttrycker enligt Laclau och Mouffe (Laclau & Mouffe 1985).

Dessa betydelsetillskrivningar strävar diskursen efter att upprätthållas i en stabil ordning. Det i språket vars innebörd tydligt fastställs och uttalas i diskursen benämns av Laclau och Mouffe som moment. Vissa av dessa anses dessutom vara av sådan betydelsefull karaktär att övriga ord centreras kring dessa, vilket i Laclau och Mouffes teoretiska begreppsapparat kallas för nodalpunkter (Laclau & Mouffe 1985). Diskursen försöker skapa en intern ordning och gränser mot andra potentiella tillskrivningar av mening kring dessa. Detta äger rum när andra tänkbara alternativa uppfattningar stängs utanför diskursen gränser. Det som är utanför diskursen benämns för det diskursiva fältet (Laclau & Mouffe 1985).

Det diskursiva fältet består således av de andra alternativa förståelser av olika ord, vilket inte uttalas inom en viss diskurs. Det är således en form av exkludering där de fasta betydelserna som en diskurs eftersträvar etableras. I själva verket kan dock diskurserna aldrig vara helt och hållet enhetliga i praktiken. Med detta menas att det råder ett överskott på betydelser i språket. Det finns således enligt Laclau och Mouffe alltid ett visst utrymme för andra tänkbara meningstillskrivningar i jämförelse med de som diskursen strävar efter att göra gällande. Det innebär med deras begreppsterminologi att varje moment i själva verket kan vara ett möjligt element, det blir aldrig en fulländad tillslutning av entydig meningstillskrivning i diskursen (Laclau & Mouffe 1985). Ett element kan i diskursteorin därför skildras som de tecken vars betydelse ännu inte är helt fastställda, utan de kan ha flera olika tänkbara innebörder. Diskursens mål att säkerställa en specifik betydelse av somliga tecken kan således förstås som en konflikt mellan diskurser om att överföra element till att bli moment. Som tidigare nämnt, är detta alltid i grund och botten en ofullständig process, som aldrig når en total enhetlighet (Winther Jörgensen & Phillips 2000).

Flytande signifikanter kan i diskursteoretisk terminologi förstås som de element vilket i stor utsträckning kan tillskrivas andra betydelser av flera olika motstridiga diskurser. Deras ofixe-rade karaktär och signifikans generar konflikt mellan diskurser vilket strävar efter att inlemma de flytande signifikanterna i sitt nät av mening (Winther Jörgensen & Phillips 2000).

De olika elementen kan dock bara förstås utifrån deras kopplingar till andra tecken, för att överhuvudtaget ha någon innebörd. Denna process äger rum via artikulation. Artikulation anses i diskursteorin vara de faktiska sociala handlingar som människor utför, vilket genererar länkar mellan element av olika karaktär. Detta skall ske till den grad att elementens själva karaktär påverkas i någon mån. Det är just de artikulationer vilket uttrycks, som antingen kritiserar eller återskapar diskurserna eller utmanar dessa genom skapandet utifrån andra meningstillskrivningar av alternativa diskurser. Alla de eventuella tillskrivningar av mening hos elementen innebär i någon mån att allt som uttrycks, skrivs eller görs kan skildras som en artikulation (Winther Jörgensen & Phillips 2000).

Dekonstruktion visar på den obestämbarhet som finns i de härskande diskurserna, att elementens tillskrivningar förvisso är tänkbara. Detta innebär dock inte att just den betydelsetillskrivningen de nu är positionerade i är den nödvändiga. Dekonstruktionen visar således hur diskurserna strävar efter att etablera en enda "sanning" och visa på hur detta projekt präglas av motsägelsefullhet och andra potentiella sätt att uppfatta tecknens betydelser (Winther Jörgensen och Phillips 2000).

Bara för att en multitud av olika föreställningar och diskursiva positioneringar är principiellt sätt möjliga, innebär det inte att alla i praktiken är lika sannolika. Diskursteorin skildrar t ex att vissa diskurser har objektifierats. De har blivit så omstridda att de inte längre betraktas som politiska områden, utan självklara företeelser vilket det inte förs en antagonistisk kamp om. Mot detta ställer diskursteorin det politiska, i vilket diskursernas meningar inte är entydigt fastlåsta utan är omtvistade företeelser (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

4.1.3 Diskursteori – ett exempel

Ett av de exempel på användning av de teoretiska begreppen i diskursteorin som ges av Winther Jørgensen och Phillips behandlar den medicinska diskursen. Den västerländska medicinska diskursen anses bestå av en rad tecken som relaterar till varandra och ger varandra innebörd utifrån deras skilda positioner. Nodalpunkten i detta exempel är kroppen. Det är utifrån kroppen som andra tecken inom diskursen kan ges någon mening, vi kan t ex tänka oss sjukdom, celler och operation, vilket förstås som moment. Dessa moment fixeras på ett specifikt vis till kroppen. Kroppen blir i den medicinska diskursen en renodlat biologisk företeelse, vars åkommor skall behandlas med medicin som påverkar dessa förlopp.

Den medicinska diskursen strävar således efter att fixera kroppen och tillskriva den de betydelser som betraktas som sanna inom denna diskurs. I diskursteorin är detta som tidigare nämnts aldrig totalt: det finns i det diskursiva fältet alltid andra potentiella betydelsestillskrivningar hos de tecken som används. Det finns i diskursteorin alltid en möjlighet att tillskriva andra meningar till tecken. De tecken som inte är diskursivt fixerade, elementen, innebär som tidigare beskrivit att andra meningstillskrivningar är möjliga. Momenten är alltid potentiell sett element; de kan ges andra betydelser, de betydelser som de ges är möjliga men inte nödvändiga. Kroppen är utifrån denna förståelse i själva verket ett element. Beroende på hur vi människor relaterar ”kroppen” till andra betydelser, skapas förståelse om vad det är. Denna handling benämns som artikulering: hur användandet av orden i relation till andra tecken förändrar elementens karaktär. De element som anses vara av extra stor betydelse i kampen mellan diskurserna, benämns som flytande signifikanter. ”Kroppen” är således i själva verket en flytande signifikant. Genom artikulation, positioneras kroppen i förhållande till andra element och kan ges andra innebörder än den etablerade inom den medicinska diskursen. Winther Jørgensen och Phillips visar detta genom exemplet ”kropp och själ”. Genom att uttrycka kropp i relation till själ (vilket vi förstår som artikulation) så skapas kropp i en religiös diskurs. Om kropp artikuleras i förhållande till operation, skulle det troligtvis handla om en medicinsk diskurs vilket kroppen artikuleras inom.

Diskurser utesluter således vissa betydelser och gör andra möjliga. Ett belysande exempel på detta är den alternativa medicinen, vilket kan skildras som en konkurrerande diskurs till den medicinska diskursen. När kroppen konstrueras som en nodalpunkt i denna diskurs, är det i förhållande till andra moment. Det kan då tänkas röra sig om moment som ”energies” eller ”chakra”, begrepp som inte innefattas i den medicinska diskursen och en renodlad biologisk förståelse av kroppen. Detta visar att begrepp inte är entydigt fastlåsta som moment; i själva verket kan de tillskrivas meningar på en mängd vis, i vad som kallas det diskursiva fältet. Det diskursiva fältet är alltså det diskursen konstrueras gentemot, allt det som inte innefattas i diskursen som moment och nodalpunkter. I den medicinska diskursen blir detta t ex alternativa mediciner, religiösa diskurser som inte anses vara giltiga inom denna. På motsvarande vis anser den alternativ medicinska diskursen att den etablerade medicinska diskursen inte belyser ”kroppen” på ett korrekt sätt. Diskurserna kan således strida om betydelsestillskrivningar, vad som skall anses vara den korrekta förståelsen av verkligheten, ”det sanna” (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

4.2 Postkoloniala teorier

Edward Said undersöker i sin studie *Orientalism* hur den rådande diskursiva ordningen och föreställningar om Orienten formats. Orienten placeras enligt Said som Västerlandets diskursiva motsats. Said skildrar hur Orienten under medeltiden betraktades som det farligt främmande i form av islams intåg och samtidigt en ofullständig kopia av västerlandet. Under kolonialismen och imperialismens tidevarv kom det vilket benämndes som Orientalen att bli fullt inlemmat i den etablerade kunskapsregimen under västerländskt styre. Då som ett område möjligt att kultivera, dominera och härska över utifrån Orientalismens föreställningar om Orienten (Said 2004).

Orienten blir i Suids studie ett föreställt område, statistiskt och homogent samt tilldelat en essentiell karaktär, oförmöget till egen förändring. Genom att samla in kunskap om orientens egenskaper, kunde Orientalisterna bemästra ”de Andra” utifrån sina texter, kartläggningar och förståelse om Orientens sanna väsen. Återkommande i Suids studie är de dikotoma föreställningarna inom den Orientalistiska diskursen; Orienten som det underlägsna, despotiska och traditionella objektet medan Occidenten (Västerlandet) intar positionen som det överlägsna, demokratiska och framåtskridande subjektet. Orientalismen inordnar Orienten som ett föremål i sin kunskapsordning, utan möjlighet att tala eller göra motstånd, ett passivt ting med tillskrivna egenskaper. Det handlar således om en ojämlik maktrelation inom vilket Orienten konstrueras diskursivt (Said 2004).

Trinh T. Minh-ha utgår från det poststrukturella perspektivet på språk, där själva makten är inpräntad och formad i språket. Den manifesterar sig i de språkliga tecken som påverkar människor och i sin tur blir påverkade av människan. Inom språket produceras själva de stereotyper vilket fixeras och återskapas i olika språkliga praktiker, där självaste tillvarons grundvalar konstrueras. Det är enligt Minh-ha frågan om ett hierarkiskt ordnat klassificeringssystem vilket är baserat på en ojäm maktrelation vilket upprättar och befäster dikotomierna mellan européen-de Andra (Minh-ha 1989).

Det är mot denna relief som socialantropologin kan kritiseras och förklaras enligt Minh-ha. Genom att definiera det okända kan det också läggas under antropologens kontroll. ”Den vite mannen” skapar som det rationella subjektet den Andre och utifrån detta formar olika bilder av vad den Andre eftersträvar efter i tillvaron. Den Andre är enligt Minh-ha objektifierad av ”den vite mannen”, passiviserad och utan möjlighet att få uttrycka sig i sin undanskymda position. Det handlar om att ”jämföra den ojämförbara”, den på förhand definierade som den underlägsna, vilket samtidigt aldrig kan bli riktigt som ”Oss” (Minh-ha 1989).

Den postkoloniala teorin utgår ifrån att granska språkets betydelse för konstruerandet av den mänskliga tillvaron. I denna strävan undersöker den postkoloniala teorin hur de historiska och sociala processerna som figurerat under den koloniala epoken har inverkat och fortfarande inverkar på människors sociala konstruktion av världen. Språket betraktas inom denna teorifåra som något mer än en enkel representation av sakernas tillstånd i den ”verkliga” världen. Snarare är det i vår språkanvändning som människan skapar och genererar ordning i världen, en process där vi belyser vissa aspekter och negligerar andra delar i en komplex tillvaro (Thörn m fl 2002).

Språket är ej en värdefri företeelse utifrån den postkoloniala teorin, utan är i själva verket strukturerat utifrån dikotoma motsattpar. Dessa binära oppositioner tillskrivs olika värden utifrån den samhälleliga kontexten de formuleras inom och inbegriper en ojäm maktrelation. I de rådande diskurserna finns enligt den postkoloniala teoribildningen ett omfattande element

av makt, inte minst av normaliserande karaktär, där det normala/onormala definieras. I språket konstrueras likaså förenklade och naturaliserade bilder av de Andra (och implicit sig själv) vilket benämns som stereotyper. Dessa stereotyper är naturaliserade och homogeniserande bilder om hur de Andra är, en fast essens vilket dessa reduceras till. De negativa stereotyperna om de Andra, ställs i kontrast mot de positiva stereotyperna om "Oss". Den asymmetriska makten återskapas i stereotyperna och befäster den orättvisa hierarkin som finns nedlagd i den binära oppositionen (Hall 1997b, Thörn m fl 2002).

4.3 Etnicitetsteori

Etnicitet kan förstås som uppfattade kulturella skillnader som uttrycks mellan socialt konstruerade grupper, vilket görs signifikanta i interaktionen dem emellan. Etnicitet blir enligt Thomas Hylland Eriksen således en viss sida av handlande i den mänskliga interaktionen, inte en bestående egenskap för en specifik grupp. Etnicitet är således inte entydigt med begreppet kultur, utan fångar snarar istället tillskrivna och upplevda föreställningar om kulturell särskildhet och tillhörighet. Det handlar om tvetydiga och socialt kommunicerade gränser (Eriksen 2003).

För att etnicitet skall föreligga krävs det enligt Eriksen även kontakt och möjlighet att förmedla föreställningar om skilda kulturella grupper. Gentemot andra grupper kan etnicitet klassificeras som en social identitet, som hålls samman av ett imaginärt eller mytiskt föreställt släktband till medlemmar av sin grupp. Eriksen betonar att det finns en politisk del av etnicitet, där förhållanden relaterade till vinst och förlust kan förekomma. Inte minst tenderar det att förekomma betydande symboliska och meningsskapande aspekter relaterade till etnicitet (Eriksen 2003).

Beroende på den kontext vilket etniska relationer verkar inom kan de förändras enligt Eriksen, då etnicitet kan förstås som en dynamisk och skiftande aspekt av de sociala relationerna. För att etnicitet skall uppstå krävs att en uppfattad skillnad mellan två grupper konstrueras och dessutom uppfattas som socialt relevant. Detta genomförs enligt Eriksen i en process vilket benämns som dikotomisering. Inom denna formuleras stereotyper om den andra gruppen och områden där motstridigheter förekommer definieras. Uppfattade kulturella skiljelinjer markeras således mellan grupperna (Eriksen 2003).

Begreppet stereotypisering kan förstås som en grupps föreställda egenskaper och värderingar som de uppfattar karaktäriserar andra grupper. Begreppet utgör alltså generaliserade uppfattningar om hur andra etniska grupper är. Den etniska stereotypen bör enligt Eriksen även vara tämligen vedertagen och även brukas i tillräcklig omfattning för att klassas som en stereotyp. Stereotyper behöver enligt Eriksen överhuvudtaget inte ha någon grund i reella förhållanden, utan kan sakna all grund i faktiska omständigheter. Stereotyper fyller enligt Erikson olika funktioner, dels att markera gruppens gräns mot omvärlden. Stereotyperna kan även användas av en dominerande grupp i ett samhälle för att naturalisera orättvisa villkor i samhället mellan grupper (Erikson 2003).

Eriksen tar även upp begreppet socialt avstånd. Detta begrepp berör ett uppfattat avstånd mellan den egna gruppen och andra etniska grupper. De andra grupperna rangordnas utifrån ett uppfattat avstånd, där vissa inkluderas i en närmre gemenskap, medan andra grupper hålls utanför i dessa sammanhang (Eriksen 2003).

4.4 Kultur

Det vi är intresserade av inom ramen för vår uppsats är de diskurser om kultur som våra respondenter uttrycker, samt knyta dessa till de teoretiska perspektiv vi har. Det syftar till att problematisera förståelsen av kulturbegreppet och dess applicering gällande bakomliggande orsaker till våld mot barn, inte minst utifrån föreställningar om etnicitet.

Begreppet kultur är ett mångfasetterat begrepp det finns olika diskurser kring hur man kan betrakta kultur. Ett perspektiv är enligt Masoud Kamali att betrakta kultur som en symbolisk representation av det sociala systemets livsvärld (Kamali 2002). Det återspeglas då av koherens och kan tydligt skiljas ut från andra kulturella system. Denna syn är enligt Kamali präglad av ett statiskt tänkande, där kultur ges en egen status mellan den sociala livsvärlden och individens tillvaro. Kulturer blir åtskilda och fixerade storheter. Det andra synsättet hävdar Kamali kännetecknas av att kultur förstås som en aspekt av mänskliga relationer. I dessa relationer skapar och återskapar människor kultur utifrån de sociala arenor de agerar inom, liksom en rad andra konstruerade fenomen såsom kön och klass (Kamali 2002).

Utifrån en postkolonial teorifåra, betonas kulturers förändringsbenägenheten och hybriditet. Ingen kultur är obeblandad utan kulturer är stadda i en ständig dynamisk process och interaktion med varandra. Mellan olika föreställda kulturer betonas således skillnader inom dessa och likheter mellan kulturer, framför homogena uppdelningar (Thörn m fl 2002).

Beroende på en rad andra faktorer såsom utbildning, urban-rural tillvaro, klass och kön påverkas livsförhållanden och värderingar. En stadsmänniska i Sao Paolo har troligtvis mer gemensamt med en svensk bosatt i Stockholms stad, än en bonde på den brasilianska landsbygden som tillhör samma "ursprungskultur" som sin brasilianska motpart. Fler exempel kan ges som utmanar föreställda kulturella skillnader utifrån etnisk grund (Kamali 2002, Eriksen 1999). Att utifrån föreställning om en gemensam och objektiviserad kultur göra generella antaganden om varför individer agerar som de gör, riskerar att negligera den enskildes livssituation och andra sociala strukturer och relationer som inverkar på människors tillvaro (de los Reyes & Mulinari 2005).

Vi har valt att använda oss av Stuart Halls definition på kultur. Kultur kan ses som delade värderingar i en grupp eller i ett samhälle. Vi uppfattar Halls syn på kultur som något som görs, att vi ger objekt, människor och händelser mening. Hall menar att språket fungerar som ett system av representationer. I språket använder människor tecken och symboler oavsett om det gäller tryckta ord, musik eller objekt. Meningsskapandet sker genom språket som ses om ett medium där idéer, tankar och känslor är representerade (Hall 1997a).

4.5 Barnmisshandel

Vi har valt använda oss Barnkommitténs definition av barnmisshandel: ”Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller att försummar att tillgodose barnets grundläggande behov. Med barn avses varje människa under 18 år” (SOU, 2001: 72 s. 120).

5. METOD

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod i vår forskning. De diskurser vi vill belysa anser vi vara svårfångade och därmed inte lämpade för en kvantitativ undersökning även att det finns förtjänster med att exempelvis ta reda på hur vanligt en företeelse är. Det går dock inte att kvantifiera dessa fenomen i siffror och tabeller.

Vi förstår Kvales resonemang som att det inte behöver finnas starka motsättningar mellan kvalitativ och kvantitativ forskning. Kvale menar att kvalitativa och kvantitativa analyser kan användas sida vid sida då undersökningar som från början är kvalitativa kan behöva kompletteras med statistiska mått som exempelvis i medieforskning där en intrig i en såpa kan tolkas narrativt men också kompletteras med tittarfrekvens (Kvale 1997). I vårt fall har vi redan från början valt en problemformulering som vi anser fungerar väl till en kvalitativ forskningsansats, vi har alltså låtit vårt intresse och fallenhet för kvalitativ forskning styra helt även att vi kan se att även vårt forskningsområde med en annan problemformulering kunna ha kompletterats med en kvantitativ del. Kvale menar att man kan välja fel metod på grund av en rädsla för statistik. Vi känner dock att vår problemformulering passar väl in på en intervjustudie då vi vill undersöka just socionomers egna perspektiv (Kvale 1997). Vi anser också att en diskursanalys av språket som vi har gjort passar en kvalitativ ansats.

5.1 Planering

Vårt uppsatsarbete kom i praktiken att skilja sig en del från vår ursprungliga planering. Den planering vi haft utstakad har börjat med syfte, frågeställningar och problemformuleringar, vilket vi anser är den självklara utgångspunkten för vår uppsats. Därefter var planering var insamlande av relevant tidigare forskning och teori. Parallellt med detta var tanken att vi skulle börja söka respondenter och skriva vår intervjuguide. Tanken var därefter att metoddelen skulle skrivas i samma skede som när vi genomförde intervjuerna. Efter transkribering av intervjuer var planeringen att analysen skulle genomföras, därefter resultatdelen och slutdiskussion.

Denna planering blev svår att följa av olika skäl. Svårigheter i att hitta relevant forskning och att välja en relevant diskursanalytisk infallsvinkel, försenade arbetet. Vår anskaffning av litteratur skedde inledningsvis primärt genom Göteborgs Universitetsbibliotek, vilket också visade sig bli ett hinder för vår forskningsprocess. Centrala böcker för vår uppsats stod vi i kö på under en längre period.

Vi har delat upp skrivarbetet oss emellan, till följd av den begränsade tiden och strävan efter att effektivisera arbetet. Den mängd litteratur som har insamlats har stundtals varit överväldigande och har krävt en viss ransonering och selektiv behandling av böcker. Beroende på deras uppfattade relevans för vår uppsats syfte har vi valt ut de mest betydelsefulla böckerna och använt dessa. Merparten av analyserandet har vi genomfört tillsammans, då det är ett område vi båda ansett att vi bör vara lika delaktiga i, då vi anser det är viktigt att diskutera mycket sinsemellan samt gå igenom det empiriska materialet.

5.2 Urval

Initialt ville vi intervjua socionomer som arbetar i verksamheter där de kommer i kontakt med barn och familjer från en annan kulturell bakgrund, lämpligen i förortsområden i Göteborg. Vår tanke med det här var att vi ville ha kontakt med socionomer som också arbetade med

familjer som invandrat till Sverige. Dock insåg vi att detta i sig inte var centralt, utan att soci-
onomer oavsett stadsdel tordes ha föreställningar om kultur och hur detta relaterar till våld
mot barn.

Vi tror liksom Kvale att uppsatsen inte är avhängig av antalet intervjuer utan kvalitén är vikti-
gare än kvantiteten (Kvale 1997). Kvale menar att vissa intervjustudier skulle ha varit bättre
genomförda med ett mindre antal intervjuer för att tiden ska användas mer effektivt till förbe-
redelse och analysen. Vi valde i slutändan att genomföra fyra stycken intervjuer. Detta då vi
efter transkribering uppfattade att vi hade ett väl fungerande material för analys och att den
begränsade tiden inte möjliggjorde vidare intervjuer. Vi fick exempelvis långa svar på korta
frågor, vilket Kvale anser vara ett tecken på kvalitet (Kvale 1997).

För att få kontakt med socionomer skickade vi ett informationsbrev (se bilaga 1) om vår upp-
sats via e-mail. Informationsbrevet innehöll en kortare presentation av uppsatsens syfte.
Brevet skickades till enhetschefer inom olika verksamheter som arbetar med barn och
ungdom. Vi skickade brevet till olika stadsdelsnämnder i Göteborg, företrädesvis till stadsde-
lar där befolkningen består av hög andel utrikes födda invånare.

Kvale tar upp scenariot där en arbetsledare kan genom mer eller mindre öppna påtryckningar i
syfte att få arbetstagare att delta i studier (Kvale 1997). Så har dock fallet inte varit i vår un-
dersökning då vi genom denna metod endast lyckades hitta en respondent som ville låta sig
intervjuas. Vi bytte då arbetssätt och använde oss av kontakter som kurskamrater fått genom
praktikperioden. En respondent fick vi genom att en av oss haft viss kontakt med personen
under vår praktik. Urvalsstrategin har således till största delen varit ett snöbollsurval vilket
innebär att man får intervjupersoner genom en person som känner nästa och så vidare
(Larsson 2005). Vi anser att denna metod fungerade väldigt väl då vi fick kontakt med re-
spondenter som var motiverade att ställa upp på intervjun.

5.3 Intervjuguide

Vi valde att använda oss av vad Kvale benämner som en halvstrukturerad intervjuguide
(Kvale 1997) eller vad Larsson menar är en allmän intervjuguide (Larsson 2005). Denna in-
tervjuguide har vi placerat som bilaga 2 i vår uppsats. Larsson menar att vissa frågor följs upp
mer som i ett informellt samtal. Detta innebär att intervjuformen är mer öppen och mer
utrymme ges till att ställa spontana frågor, något vi ville göra för att få ett sådant fylligt
intervjumaterial som möjligt (Larsson 2005). Vid intervjutillfällena har guiden använts lite
som en checklista i varierande omfattning beroende på hur fritt respondenterna uttryckte sig.
Efter de två inledande intervjuerna blev vi också mer bekväma i intervjusituationen och
ställde också ”bättre” följdfrågor.

5.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

5.4.1 Validitet

Validitet som begrepp används ofta gällande mätningar, att forskaren mätt det fenomen som han eller hon var ute efter att mäta (Kvale 1997). Validitet har utgått från ett positivistiskt synsätt där det finns en objektiv verklighet, att det finns en enhetlig syn på en självständig yttre värld. Kvale menar att man kan se validitet som en social konstruktion, där dialogen mellan forskare angående metoder och forskningsresultat som skapar sanning, construct validity. Detta innebär att validering inte endast är en bekräftelse utan en process, där försök till välgrundade tolkningar äger rum. Till syvende och sist är det väsentliga om forskarsamhället är övertygat. Denna kommunikativa validitet kan också bestå i att även undersökningspersonerna får ta del av förhandlingar om vad den lokala sanningen kan vara i en lokal kontext. Detta liknas vid en strävan efter bildning där sanning utvecklas kommunikativt mellan forskare och intervjupersoner, både forskare och undersökningspersoner drar nytta av och förändras genom samtal (Kvale 1997).

Liksom Kvale anser vi att validitet kan förstås som en social konstruktion. Vi anser att kommunikation mellan oss och undersökningspersonerna hade varit eftersträvänsvärt, men att vi på uppsatsens tidsramar skulle vara svårt att genomföra. Den kommunikativa validiteten har därför inte fått någon plats i vår uppsats i förhållande till respondenterna. Däremot har vi i reflekterande samtal med vår handledare och oss emellan resonerat kring vad som kan räknas som en hög nivå av validitet och tillförlitlighet inom ramen för vår uppsats. Vi är medvetna om att vi som uppsatsförfattare har gjort val av citat och sätt att presentera dessa. Vi har inte som avsikt att göra anspråk på att vår läsning av det empiriska materialet är mer sann än någon annans. Vi gör inte anspråk på att vår läsning är den rätta eller den enda fixerade möjligheten att läsa empirin vi kan bara visa hur vi gått tillväga under uppsatsens gång.

Kvale menar att validitet i kvalitativ forskning kommer an på forskarens hantverkskicklighet i praktiken, hur forskaren ifrågasätter och tolkar samt teoretiserar olika upptäckter under undersökningens gång. Ett sätt är enligt Kvale att kontrollera genom att ha en kritisk syn på sin egen analys samt ange sin egen utgångspunkt på ämnet. I någon mån gäller således att vara en djävulens advokat. Att vara flera uttolkare vid analysen av intervjumaterialet gör att analysen få en viss kontroll över en ensam forskares subjektiva tolkning (Kvale 1997).

Vi är medvetna om att vi som uppsatsförfattare har gjort val av citat och sätt att tolka dessa. Vi har inte som avsikt att göra anspråk på att vår läsning av det empiriska materialet är mer sann än någon annans. Vi gör inte anspråk på att vår tolkning är den rätta eller den enda fixerade möjligheten att läsa empirin vi kan bara visa hur vi gått tillväga under uppsatsens gång.

5.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet i kvalitativ forskning innefattar konsistensen i resultaten och inre logik samt intervjuarens roll i detta för att kunna veta om materialet är tillförlitligt (Kvale 1997). Det finns enligt Conny Svenning alltid en risk för att man som intervjuare genom påverkar respondenten på olika vis, den så kallade intervjuareffekten. Kroppshållning och minspel är några faktorer som kan påverka respondenter (Svenning 2003). Kvale anser att diskussioner kring eventuella intervjuareffekter har fått för stort utrymme inom intervjuforskning, då man som intervjuare inte kan hitta en neutral social kunskap genom att intervjua. Intervjusituationen är mellanmännisklig relation mellan intervjuaren och respondenten. Det viktigaste är att ny, intressant vederhäftig kunskap produceras enligt Kvale. Kvale menar att användandet av

ledande frågor är ett hjälpmedel för att finna om forskaren har uppfattat respondenten korrekt (Kvale 1997).

Under de intervjuer vi genomfört har vi strävat efter att vara öppna för respondenternas utsagor. I intervjuguiden har vi försökt ha så öppna frågor som möjligt, i syfte att få respondenterna att tala relativt öppet kring vårt tämligen laddade ämne. I vissa situationer har vi dock uppfattat att vi behövt förtydliga om vi förstått respondenterna på ett korrekt sätt och ställt frågor av ledande karaktär. Vi håller med Kvale om att det inte är ett stort problem, utan vi har försökt koncentrera oss på samtalets flyt och att lyssna.

5.4.3 Reliabilitet och validitet vid transkriberingen

Intervjuerna genomfördes på respondenternas arbetsplatser och varade i cirka en timma. Intervjuerna spelades in med en digital diktafon för att sedan transkriberas. Transkriberingen från inspelning till text är en tolkningsprocess enligt Kvale. Två personer kan tolka och skriva ut intervjuer på olika sätt. Utskriften är en konstruktion från ett muntligt original; den muntliga kommunikationen blir en skriftlig. Talspråket och skriftspråket har olika retoriska former, man mister ansiktsuttryck, utskrifterna blir avkontextualiserade samtal (Kvale 1997).

Reliabiliteten vid transkriberingarna har vi tyvärr inte kunnat arbeta så mycket med, vi har inte haft möjligheten att vi båda två transkribera och jämföra, på grund av bland annat tidsbrist. I början av arbetet gjordes transkriberingen mycket noggrant, men återigen gjorde tidsbristen att det mot slutet var tvunget att gå vidare. Vi tycker ändå att vi gjort transkriberingen så noggrant som möjligt och har haft ansatsen att få med allt respondenterna har sagt. Validiteten är svårare att undersöka vid transkriberingen, Kvale menar att det inte finns någon utskrift som är mer rätt än någon annan, det finns ingen sann objektiv omvandling från muntlig till skriftlig form (Kvale 1997).

5.4.4 Generaliserbarhet

Att generalisera innebär att man ska kunna dra slutsatser från forskningsresultat till andra situationer eller fall (Kvale 1997). Vi har valt att bedriva en kvalitativ forskning, som inte söker efter statistisk generaliserbarhet med slumpvis utvalda undersökningsspersoner såsom inom de kvantitativa metoderna. Närmast kan den här uppsatsen kunna tänkas ha en analytisk generalisering. Analytisk generalisering innebär enligt Kvale att man eventuellt utifrån resultat från en undersökning kan ge en fingervisning om vad som kan hända i en annan situation. Analysen har som syfte att se likheter och skillnader mellan de olika situationerna. Generaliseringen baseras på att forskaren ska argumentera och exemplifiera för att möjliggöra för läsaren att själv avgöra om resultaten kan generaliseras (Kvale 1997). Våra resultat baseras på kvalitativa intervjuer och det kan diskuteras om man kan dra några slutsatser från det empiriska materialet. Vi anser att det dock inte är omöjligt att de diskurser vi har identifierat kan återfinnas inom andra verksamheter lokalt eller i en större kontext. Vi väljer att låta läsarna av denna uppsats avgöra huruvida resultaten i någon mån kan generaliseras.

5.5 Etik

En forskningsetisk princip som Kvale tar upp är informerat samtycke. Detta innebär att vi som uppsatsförfattare ska informera undersökningsspersonerna om studiens syfte, hur studien ska genomföras och om vad deltagandet kan ha för olika för- och nackdelar. Det ingår också att berätta för undersökningssdeltagarna att deras deltagande är frivilligt och att de när som helst kan avböja fortsatt medverkan i studien (Kvale 1997). Detta genomfördes genom muntlig information. Vi upplevde att respondenterna var väl insatta i uppsatsförfarandet.

En forskare måste också ta ansvar för om intervjun eventuellt kan skada undersökningspersonerna. Den så kallade etiska principen om fördelaktighet innebär att vi som forskare måste belysa konsekvenserna för undersökningsdeltagarna om intervjun på något vis kommer att skapa obehag för dem eller om publiceringen av studien kommer att påverka socionomer som yrkesgrupp. Vi tror att studien förmodligen inte kommer att väcka några former av svåra känslor såsom ångest eller någon annan form av upprivenhet hos undersökningsdeltagarna då intervjuerna inte kommer att vara i närheten av något terapeutiskt samtal (Kvale 1997). Vi anser att undersökningen inte heller kommer skapa några problem för socionomer vid en publicering.

Konfidentialitet innebär att data som kan identifiera undersökningspersonerna inte får finnas med i studien (Kvale 1997). För att garantera studiens deltagare konfidentialitet tänker vi ändra namn och ersätta detta med bokstäver. Vi var även beredda att förändra en respondents uttryck om det är så särpräglat att det skulle kunna göra att personens identitet avslöjas. Detta är något vi inte anser att vi har behövt göra i vår uppsats.

I Vetenskapsrådets regler för forskningsetik nämns också nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002). Inga uppgifter om enskilda undersökningspersoner får användas i kommersiellt syfte eller andra icke-vetenskapliga syften något som vi försäkrat respondenterna att vi inte kommer att göra.

Vetenskapsrådet har också som rekommendation att forskare ska låta undersökningspersoner ta del av tolkningar som kan anses vara etiskt känsliga uppgifter och kontroversiella tolkningar (Vetenskapsrådet 2002). Vi har frågat respondenterna om de velat ta del av analysen innan uppsatsens inlämnande. De avböjde men ville gärna se den färdiga uppsatsen

5.6 Diskursanalys som analytiskt verktyg

Vi har utifrån diskursteorin inte bara en teori, utan även utgångspunkten för en analysmetod. Dock är den inte formulerad och strukturerad på motsvarande vis som t ex Faircloughs kritiska diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips 2000, Wreder 2007). Vi följer således ingen färdig mall som upphovsförfattarna Laclau och Mouffe har utformat, då detta inte finns tillgängligt. Däremot har forskaren Malin Wreder på ett konstruktivt sätt visat hur diskursteorin de facto kan användas som en analysmetod.

I sin studie väljer hon att använda en del av de teoretiska begreppen i diskursteorin som utgångspunkten för sin metodanalys. Artikulationerna i diskursteorin likställs i denna med de uttalanden som respondenterna i hennes forskning konkret uttrycker. Wreder identifierar där efter de flytande signifikanter och nodalpunkter vilket hon uppfattar i materialet. I andra metodböcker skulle detta enligt Wreder klassificeras som att koda eller tematisera empirin.

Wreder skapar därefter en modell för analys som består av tre delar, vilket vi väljer att formulera som frågor vilket skall besvaras i empirin:

1. Vilka tecken (moment/element) finns i respondenternas utsagor som de uppfattade diskurserna fokuseras runt?
2. Hur ser diskurserna ut? Denna analys sker vid identifierandet av nodalpunkter samt flytande signifikanter och hur tecken länkas till dessa.
3. Vad innefattas och utesluts i diskurserna? (Wreder 2007).

Wreder tar även upp vad exkluderingen/inkluderingen får för konsekvenser i diskurserna. De potentiella effekterna av diskurserna väljer vi att resonera kring i slutdiskussionen, då det i

vårt material blir av mer hypotetisk karaktär och inte vad respondenterna själva har uttryckt (Wreder 2007).

Vi har i vår analys valt en diskursteoretisk ansats, vilket för vår analys innefattar de metodologiska aspekter vilket vi tog upp i metodkapitlet. I vår analys väljer vi att strukturera upp respondenterna i de anonyma personerna A, B, C och D. Inledningsvis så strävar vi efter att identifiera olika diskurser kring våld mot barn utifrån föreställningar om kultur. Detta sker genom att hitta de nodalpunkter och relaterade tecken i de olika diskurserna som förekommer i respondenternas konkreta artikuleringar. Det är i grunden ett försök att se hur respondenterna söker fixera element till moment, genom att benämna olika tecken utifrån vissa diskurser.

6. ANALYS OCH RESULTAT

6.1 Diskurs om svensk kultur

Vi har kunnat identifiera tre centrala diskurser kring om kultur som relateras till våld mot barn. Den första av dessa benämner vi som ”svensk kultur”. Vi går igenom denna först och kommer därefter att i nästa del av analysen relatera denna till diskursen om ”de Andras kultur”. Sist i analysen kommer vi att problematisera dessa två diskurser genom en tredje diskurs som vi lokaliserat i vår empiri, teori och tidigare forskning. Den första diskursen vi undersöker präglas enligt vår analys av en normativ och oproblematiserad bild av svensk kultur i förhållande till våld mot barn. Detta korrelerar till vår tidigare forskning, där en bild av svensk kultur förekommer som positivt laddad, vilket dessa forskare är kritiska mot (Barzoo SOU 2006:73, Pringle SOU 2006:37, Eriksson SOU 2006:37, de los Reyes 2003). Respondent C exemplifierar detta nedan:

Vad skulle du säga då att den svenska kulturen ser på våld mot barn?

C - Våld är inte accepterat i samhället mot barn, det är förkastligt, det är inte tillåtet och accepterat. Så att... jag tror inte att det är någon som accepterar det, i någon klass, jag tror inte ens brottslingar accepterar att man slår sina barn. Eh, i fängelse, dom som är sexualförbrytare mot barn, dom får hamna i ett eget fängelse för att dom inte skall bli ihjälslagna så fort dom kommer in i fängelset. Nånstans så, alla tycker nog samma sak nästan - att ge fan i att slå dina barn. Sen händer det givetvis och det beror på olika orsaker... men jag tror att det är nog inte så förankrat och accepterat som det är i andra kulturer.

Utifrån en diskursteoretisk analys strävar respondent C efter att fixera nodalpunkten ”svenska samhället” med moment där våld mot barn blir ”oacceptabelt”, att det inte är tillåtet utan något ”förkastligt” (Laclau & Mouffe 1985). Den svenska kulturens fördömande av att slå sina barn och förgripa sig på de sexuellt skildras nästintill unisont som en företeelse vilket inte får förekomma. Språkbruket att alla nog tycker samma sak, homogeniserar den uppfattade svenska kulturen, i jämförelse med ”andra kulturer”.

Att konsensus praktiskt taget råder i denna fråga understryks av respondenten genom att betona att ”svensk kultur” överskrider klasskillnader i frågan och betoningen på att inte ens brottslingar accepterar våld mot barn. Vi uppfattar respondentens användning av brottslingar i detta sammanhang som en markör för de ”avvikande” i samhället, som likväl är negativa till att använda våld mot barn. I diskursteoretiska termer kan detta skildras som att de konkreta artikulationerna positionerar elementen i förhållande till nodalpunkten ”svenska samhället”, på ett sätt som gör att denna förkastar alla former av våld mot barn (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Moment i denna diskurs blir således begrepp som ”förkastande av våld”, ”oacceptabelt”, något som ”nästan alla” tar avstånd ifrån, vilket centreras och sätts i förhållande till nodalpunkten om det svenska samhället (Laclau och Mouffe 1985).

Även hos respondent B synliggörs en föreställning om våld mot barn är helt fel enligt svensk kultur:

B - För att vi har ju fått lära oss här i Sverige att man får inte lov att slå barn. Så jag menar att när jag växte upp här, det var ju längesedan, då var det ju änna samma sak här i Sverige. Att det var ju tillåtet. Sen dess har det ju blivit förbjudet. Och redan innan det var förbjudet, ja i lagen då, som det är nu, så var det ju ändå detta att man inte ska slå barn, man ska inte uppfostra på det sättet, att det ändå funnits ganska länge ändå, redan innan själva lagstiftningen kom ju.

Diskursen om svensk kultur som oproblematisk och normativ återfinns i den tidigare forskningen vi valt att belysa. I konstruktionen av svensk kultur sätts också de gränser för vad som inte är en del av denna svenska normalitet. Våld förstås som någonting vilket inte förekommer i den svenska kulturen. De som anses stå bakom våldshandlingar av olika slag förskjuts till de "avvikande" som inte anses följa gängse kultur (de los Reyes 2003, Eldén 2003, Eriksson SOU 2006:37). I vår empiri kan vi synliggöra detta i frågan om våld mot barn hos respondent A.

Så tror du att de bakomliggande orsakerna kring våld mot barn skiljer sig mellan en svensk familj och en invandrad familj?

A - Mmm, det gör det.

Och på vilket sätt?

A - En svensk familj det är ju det kan man se liksom en eller två orsaker det är ju att missbruk eller psykiska problem, det har jag ju, utifrån den erfarenheten när vi har förekommit har det varit missbruk, och då skyller man på, ja jag var lite full, jag kanske inte menade utan jag knuffade jag ville få bort ungen så att han inte skadar sig och då vet man inte oftast hur det har hänt, psykiska hos föräldern då behövs det nåt annat psykosproblem, det är en annan nivå. Ofta kommer det inte att ett barn blir misshandlat utan det kommer ofta en anmälning om att en förälder beter sig konstigt, sen att barnet kanske berättar hur man upplever det, eller så har vi också funktionshindrade föräldrar som... Men det är en liten liten grupp och det är ofta andra, läkare eller som slår larm.

I detta stycke förstås de svenskar som använder våld mot barn som antingen missbrukare, psykiskt sjuka eller funktionshindrade föräldrar. Detta kan relateras till Erikssons och Pringles forskningsstudier, där olika uppfattade avvikelser är de bakomliggande orsaker till våld mot inom familjen och riktat mot barn, såsom psykisk ohälsa och missbruk (Eriksson SOU 2006:37, Pringle SOU 2006:37).

6.2 Diskurs om de Andras kultur

Diskursen om den svenska kulturens förhållningssätt till våld mot barn konstrueras och tillskrivs betydelse genom att placera sig som motsats till ”de Andra kulturerna”. Denna diskurs relateras under analysen till postkolonial teoribildning, etnicitetsteori och tidigare forskning.

Efter att ha berört frågan om ruralt/urbant i förhållande till förekomsten av våld mot barn under en intervju, ställer vi följdfrågor till respondent C om hur dennes uppfattning av att de kulturella föreställningarna skiljer sig mellan Sverige och Iran.

Om vi då, liksom säger, som ett land som Iran t ex, där vi har å ena sidan de här rurala platserna, landsbygd och sånt, sen har vi liksom stora städer, modernitet och sånt också. På motsvarande sätt har vi ju i Sverige med, hur förhåller det sig till kulturella föreställningar?

C - Jo de kulturella föreställningarna där är väl att mannen är ännu starkare huvud i familjen där och det är han som ska ha kontroll i familjen och att enligt tradition har han rätt att använda våld, så att det är accepterat där än på ett annat sätt än var det är här. Mina föreställningar är väl att det är lätt hänt att de tar det till hands, i och med att de tar det med sig från landet.

Den nodalpunkt som knyter samman och ger mening åt de andra tecknen anser vi i detta sammanhang vara ”iransk kultur”. De artikulationer som görs av C kopplar patriarkalitet till denna nodalpunkt – mannen anses ha rätt att använda våld mot barn ”där” jämfört med att använda våld ”här” (Winther Jørgensen & Phillips 2000), alltså implicit i den svenska kulturen. De har det därför enligt C enklare att använda våldet och ”de tar det med sig från landet” när de flyttar till Sverige.

Föreställningen om den iranska kulturen, som de diskursivt konstruerade Andra, positioneras således som en binär opposition i förhållande till diskursen om svensk kultur (Thörn m fl 2002, Hall 1997b). Våldet mot barn blir enligt detta sätt att resonera ett normaliserat inslag i den ”iranska kulturen”. Detta kan kopplas till postkolonial teoribildning och specifikt Saida teori om den Orientalistiska diskursen, där den homogeniserade och despotiska Orienten skildras som Västerlandets diskursiva motsats (Said 2004). De ”muslimska länderna” kan utifrån detta förstås som ”de Andra” det absolut främmande, vilket ikläs patriarkala och våldsamma föreställningar i binär opposition mot den jämställda och icke-våldsamma ”svenska kulturen”. Det handlar om ett sätt att tala och förhålla sig till världen, vilket kategoriserar och stereotypiserar människor utifrån föreställda kulturella block. Språket är således centralt för formerandet av ”de Andra” och vad som tillskrivs betydelse i tillvaron (Minh-ha 1989, Thörn m fl 2002).

Detta kan relateras till den postkoloniala teorins uppfattningar om hur språket är strukturerat kring binära oppositioner, där det förekommer en asymmetrisk maktrelation. Stereotyper konstrueras där ”de Andra” tillskrivs homogena egenskaper och skildras som fast i dessa (Thörn m fl 2002, Hall 1997b, Minh-ha 1989). Eriksen tar även han upp detta vilket i etnicitetsteorin skildras som dikotomisering. I denna menas att stereotyperna är centrala för upprättande av gränserna mellan vi-dem (Eriksen 2003). Stereotyperna i vårt material handlar dels om männen i de ”muslimska samhällena” i respondent C:s utsaga. De anses utifrån deras kulturella tillhörighet ha rätt att slå, de blir våldsverkare, i kontrast mot den kulturellt ”svenska” mannen.

Här följer fortsättningen från ovanstående intervjustycke:

Okej så det är ändå, den etniska kategorin som påverkar?

C - Ja om de är utanför Europa för Europa är... men det är klart jag tror att italienare slår sina barn mer än svenskar gör... men det är klart att i Irak så är det, i muslimska länder där det är det här manliga överhuvudet tror jag att det är ännu mer.

Ok, men Europa då är det inte lika vanligt förekommande?

C - Nej. Nej, jag tror inte det.

Respondent C gör initialt en skillnad mellan Europa och övriga världen vad gäller inverkan av etnicitet. Därefter ändrar C sitt ordval och erinrar sig att italienare slår sina barn mer jämfört med svenskar. Diskursen om svensk kultur är normerande och det vilket andra kulturer jämförs med och i det sammanhanget blir även Italien än av de kulturer där det finns en acceptans av användandet våld mot barn. Dock är Italien i jämförelse med den uppfattade nodalpunkten ”muslimska länder” såsom Irak där kulturella föreställningar om det manliga överhuvudet är rådande, tämligen moderata i våldet mot barn. Momenten som kopplar samman och ges en viss betydelse i diskursen om de Andras kultur, blir således baserad på våld mot barn som ett normalt inslag (Laclau & Mouffe 1985). Detta understryker den relationella aspekten i diskursteorin, att uppfattningar varierar beroende på vad det jämförs med (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Detta kan även relateras till det som Hylland Eriksen skildrar som socialt avstånd – vissa etniska grupper upplevs vara närmare i jämförelse med andra, utifrån föreställningar om kulturella sedvänjor och ursprung (Eriksen 2003). Ett ännu tydligare exempel på det följer nedan:

Vilka andra kulturer pratar vi om då?(förekommer våld mot barn)

C - Den icke-svenska

(Alla börjar skratta)

C - Nej men dom sydeuropeiska länderna slår barn och att det är accepterat. Eller jag vet att det är så och jag tycker det är för jäkligt. Och i, sen så... ja jag tror faktiskt att det är väldigt accepterat, världen över, generellt sätt.

Men skandinaviska länder och så?

C - Jag tror att vi har lite mer gemensam kultur, jag har svårt att uttala mig gällande Danmark och Norge... jag kan tycka att Norge borde ha samma lagstiftning och samma kultur... Finland och Danmark har jag svårt att uttala mig kring, men givetvis så har de lite mer gemensamt tänk och jag tänker att ja, att det inte är lika accepterat.

Norge bör enligt C ha likadan lagstiftning och kultur som ”oss”, Finland och Danmark har ”givetvis” ett tänk som liknar ”vårt”. I dessa skandinaviska länder finns således föreställningen hos C att våld mot barn inte är lika accepterat (som i övriga världen och i synnerhet de muslimska länderna). Dessa kan placeras inom diskursen för ”den svenska kulturen” – de anses ha samma kultur som ”oss” i denna fråga och blir inte ”de Andra” samtidigt som de inte är

helt och hållet "Oss". I den uppfattade diskursen om kultur i förhållande till våld mot barn anses dock åtminstone Norge vara nästintill synonymt med "svensk kultur".

Ett annat exempel på dikotomin mellan svensk kultur-de Andras kultur uttrycks hos respondent B:

Vad tänker du är orsakerna som ligger bakom till våld, till våldet, om man tänker...?

B - Det är ju familjer från många olika kulturer och dom har ju en hel annan erfarenhet av uppfostringsmetoder och så möter dom den svenska modellen, och så förstår dem inte den. Och det blir en kollision, asså dom har blivit uppfostrade på ett annat sätt och där används fysiska tillrättavisningar och sånt. Och det är ju det de känner till. Och så får dom reda på det att dem inte får göra sånt här. Och då vet dem inte hur dom skall göra istället. Så säger vi så här: Ni får prata. Jamen prata, hur då? Alltså, man tar ifrån dom de verktyg som de känner till som de har erfarenhet av och sen får de ju inga nya verktyg, normalt sett.

Diskursteoretiskt så kan det anses i respondent B:s utsaga förekomma artikulering av elementet "fysiska tillrättavisningar" vilket relateras som ett "verktyg" för barnuppfostran. Dessa element ser vi länkas samman genom artikuleringsprocessen till den gemensamma punkten, nodalpunkten (Winther Jörgensen & Phillips 2000) "olika kulturer", de som skiljer sig ifrån den svenska kulturen. Diskursen om de Andras kultur strävar här efter att fixera en viss ordning bland tecknen, att hitta en betydelse av dessa begrepp som moment, genom att konstruera en gräns mot andra möjliga tillskrivna betydelser (Laclau & Mouffe 1985). Inom denna diskurs utesluts således enligt oss en rad aspekter som tillskrivs vara del i den svenska kulturella diskursen. Element som "prata" med sina barn blir ett verktyg som enligt oss formas som en exkluderad aspekt i diskursen om de Andras kultur. Denna ställs i kontrast mot "den svenska kulturen" där detta element artikuleras som ett normativt och givet moment (Winther Jörgensen & Phillips 2000).

Respondentens utsaga kan utifrån Erikssons forskning kopplas till föreställningar om en *kulturkollision*. Enligt B blir mötet med den svenska kulturen en sådan kollision, där detta är förbjudet och de istället skall "prata". Utifrån Erikssons forskningsresonemang kan intressanta paralleller dras: de andra kulturerna anses kännetecknas av en barnuppfostran där "fysiska tillrättavisningar" är ett normalt verktyg – medan den "svenska modellen" karaktäriseras av samtal. Eriksson menar att det är problematiskt att skapa föreställningar om en jämställd svenskhet och placera denna i motsats mot en uppfattad patriarkal kultur. Detta skildras som en patologisering av invandrare och en betydande del i de rasifierande processerna (Eriksson SOU 2006:37). På liknande sätt kan föreställningar om en rådande "svensk modell" av barnuppfostran kontra "de Andra" anses vara en del av detta tankesätt av patologisering av andra kulturer, medan den svenska blir oproblematiserad.

En del som också kom fram i samtalet vilket uppfattas skilja svensk kultur från andra kulturer var det hedersrelaterade våldet, vilket respondent A för resonemang kring:

Upplever du ändå att kultur kan vara en bakomliggande faktor eller orsak till våld mot barn?

A - Ja, det kan jag säga att det har. Skulle man inte säga det så tycker jag att man lurar in sig i att det finns något annat. Det är ju kultur kan det vara. Hedersrelaterat våld är en del av kultur. Jag har inte träffat på en svensk tjej som blivit så livrädd för sina föräldrar så att hon behövde skyddat boende för att hon träffat en kille eller för att hon (ohörbart) medan vi sett relativt många med utländsk bakgrund därför att det finns ju en sån hederskultur som gör att föräldern eller brodern eller äldre syskon som är utsatt själva, i en sån pressad situation ligger det på dom att skydda nånting som egentligen inte vet ja, bara för att så här är det, så här tänker vi, så är det i vår kultur. Och det är ju så, att föräldrarna ska skydda systrar och sina mammor och pappor också, deras anseende. Det ligger mycket på barnet, barnet blir ju utsatt i vissa kulturer som kan leda till våld.

Vilka kulturer är det i så fall vi pratar om?

A - Ja, vissa patriarkaliska kulturer du kan ju räkna liksom till mellanöstern till Sydamerika till Afrika, vi kan ibland träffa på östeuropeiska som inte vill att döttrarna ska träffa andra svarta liksom lite men det är ju få. Det är ingen grupp som är så stor i Sverige utan vi möter mera mellanöstern så att det är ju vissa grupper det som om man växer ifrån vissa kulturer. Sydamerikanska grupper, det kommer inga nya utan det är mer att dom har levt in, och dom har släppt vilka tag och vissa kulturella, att man tar till sig egna nya medan dom har nya grupper som kommer, det är ju svårt i början, det vet man själv, man får ju när man är i ett nytt land i en ny kultur där du ska ta seden dit du kommer. Men vad är seden? Var hittar jag den, så skulle jag köpa den. Säg mig vad jag ska göra, det tar ju tid, det ser vi liksom. Och som sagt det är ju ingen som vill skada barnet medvetet utan man behöver nya sätt och nya verktyg det tar tid. Det kan vara ett baggage som man behöver ta ner och rota i och sortera vad som behöver som följas med vad som är viktigt innan dom fortsätter.

Det hedersrelaterade våldet ställs i kontrast mot det svenska. Respondenten har ej träffat någon "svensk tjej" som har utsatts för "hedersrelaterat våld", vilket är en del av kultur enligt respondent A:s utsaga. Respondent A har kultur som förklaringsmodell till hedersrelaterat våld och nämner Mellanöstern, Sydamerika och Afrika som exempel för hederskultur. De utrikes födda från Sydamerika benämns som att de har släppt lite av det kulturella och "levt in", implicit i den svenska kulturen och implicit den svenska kulturen. Diskursteoretiskt konstrueras här "patriarkala kulturer" som en nodalpunkt i diskursen om de Andra i respondent A:s utsaga. Denna nodalpunkt relateras till tecken som "hedersrelaterat våld", vilket respondentens konkreta artikulationer kopplas samman som en aspekt av denna (Winther Jörgensen & Phillips 2000). Detta specifika våld, där familjens heder skall beskyddas, förekommer enligt respondent A inte i den svenska kulturen. Det hedersrelaterade våldet förläggs till "de Andra" och de patriarkala dragen inom denna diskurs. Att människor från Sydamerika som bott en längre tid i Sverige inte använder hedersrelaterat våld, kan diskursteoretiskt förstås som att de artikuleras i förhållande till diskursen om det Svenska. Genom att släppa vissa kulturella drag (patriarkal kultur) och acceptera nya (implicit svenska) kan de Andra anamma "den svenska" kulturella diskursen (Winther Jörgensen & Phillips 2000).

Återigen kan den postkoloniala teorin belysa de binära oppositioner vilket verkar inom diskurserna (Thörn m fl 2002, Minh-ha 1989, Said 2004). Detta synsätt präglas av ett dikotomt synsätt avseende kultur något som Pringle tar upp i hans forskning, ”de svarta männen” får stå för det patriarkala och ”de vita männen” för det jämställda. Pringle menar att patriarkala strukturer finns i den svenska majoritetsbefolkningen likväl som i etniska majoriteter men uttrycks på olika sätt (Pringle SOU 2006:37).

6.3 En differentierad diskurs om kultur

Vi kan utifrån empirin urskilja en problematisering av diskursernas anspråk, vilket visar sig i andra betydelsetillskrivningar och motsägelser. De ovan skildrade diskurserna kan enligt detta synsätt inte fixera alla element till moment och ge en entydig meningstillskrivning till de olika tecknen i diskurserna. Artikulationerna placerar elementen på ett sådant sätt att de får en annan innebörd/identitet. Den flytande signifikanten ”svensk kultur” ges en annan innebörd, liksom ”de Andras” kultur (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Ett exempel på motsägelser inom diskursen om ”svensk kultur” manifesterar sig i respondent C:s resonemang kring svenskar som använder våld mot barn. I nedanstående stycken kommer ett utdrag ur intervjun som belyser detta att analyseras.

Men du uppfattar liksom att kultur kan vara en bakomliggande orsak till våld?

C - Ja, definitivt. Svar ja.

Och just i det sammanhanget, hur skulle du definiera kultur då?

C - Kultur är förändring tänkte jag säga och om man inte förändras så är man kvar i det... kultur är synsätt, syn på livet... så jag tror att konservativt tänkande... ett icke öppet sinne för förändring helt enkelt. Sen är det rednecks (skratt) folk som inte söker förändring, utan som är, går den lata enkla vägen helt enkelt... mmm... det är lätt att slå sina barn, det är det lättaste sättet. Få dom rädsla så, det är som att sparka på en hund. Istället för att arbeta med träning och pedagogisk träning osv, så är det mycket lättare att slå dom, visst. Lathet kan till och med vara en faktor i det hela och bekvämlighet. Jag tror till och med att det kan vara så jävligt illa att folk som slår sina barn även älskar dem lika mycket som någon som inte slår dom, hur fan nu det går ihop. Så tror jag att... man ska inte sätta folk i fack, även om man vill göra det.

De avvikande i respondent C:s utsaga skildras som ”rednecks”. Dessa söker inte förändring och karaktäriseras av ”lathet” samt ”konservativt tänkande”. De anses följa den enklaste vägen genom att slå sina barn. Vid våra följdfrågor framkommer hur dessa förhåller sig till diskursen om den svenska kulturen.

Det här, just det som du beskrivit här, det har vi inte i Sverige då om jag har förstått tidigare resonemang?

C - Eh... jo det finns säkert klickar kvar. Eller ja det finns det definitivt. Det är inte så att alla 9 miljoner här har slutat att slå varandra, bara för att det kommit en lag om det sen några år sen och att det finns i kulturen, utan visst förekommer det.

Ehmm, okej.

C - Men i begränsad omfattning.

Okej. Men det är i vissa enklaver eller så som man...

C - Ja, jag skulle vilja kalla det mer individer...

C uppger att de finns i Sverige, men vill inte benämna dem som en grupp, utan väljer att definiera dem som "individer". Varför är detta signifikant? Detta förstår vi som ett "individualiserande" av en företeelse, där uppfattade problem reduceras till enskilda individers agerande. Diskursen om den "den svenska kulturen" behöver inte problematiseras när dessa behandlas som enskilda personer som utövar våldet mot barn. Den strukturella dimensionen och maktaspekten reduceras således (Eldén 2003).

Men då avviker dom egentligen från den gängse kulturen eller så?

C - Ja. Det är mindre än 5 %.

Men för det är här det blir mer kultur känner jag, för dom är ju fortfarande svenskar, etniskt sätt, men dem avviker ändå, kulturellt sätt avviker dom?

C - Jojo, men de är inte så integrerade i samhällskulturen och har därför inte förändrats på samma sätt som de övriga svenskarna. De är traditionella, de är konservativa. De tror på att det funkar helt enkelt. Eller så är de lata och bryr sig inte om de konsekvenser det får... ja och de kommer undan med det. Så att, jag tror att dom bor ute på landsbygden helt enkelt, där de inte utsätts för förändring och inte söker den heller.

Avskyn mot "våld mot barn" anses av respondent C finnas i den svenska kulturen och är straffbart i lagen, men det hindrar inte "rednecks" från att slå. De anses inte vara en del av "den svenska samhällskulturen", även om de identifieras ha en svensk etnicitet. Detta knyter an till de los Reyes forskning, där hon problematiserar frågan om även svenska män som slår kvinnor skall integreras ännu mer i det svenska samhället (de los Reyes 2003). Om respondent C:s resonemang skall följas, så handlar det om att dessa "rednecks" också skall integreras kulturellt.

I diskursen om svensk kultur kan "rednecks" klassificeras som en avvikelse. Diskursteoretiskt artikuleras dessa "rednecks" inte i förhållande till nodalpunkten "svensk kultur", men definieras fortfarande som "svenskar", om än kulturellt sett annorlunda (Winther Jørgensen & Phillips 2000). De står i motsats till den "svenska samhällskulturen". Det görs således utifrån vår läsning en skillnad mellan "svenskar" (som följer den förändrade kulturen) och "svenskar" (som står kvar i den "gamla svenska kulturen"). Genom att utesluta "rednecks" som en del i diskursen om svensk kultur ses dessa enligt oss inte som en del i en patriarkal struktur som även existerar i föreställningar om svensk kultur. Där övriga svenskar har anammat "förändringen", i denna kontext att inte använda våld mot barn, förstås dessa "rednecks" som personer vilket inte eftersträvar att förändras.

"Rednecks" placeras som en motsats till svensk kultur, en stereotyp bild, liksom den om "de Andra" (Hall 1997b, Thörn m fl 2002). Samtidigt är de "Oss" – de riskerar att bryta diskursen om en enhetlig, oproblematiserad svensk kultur i förhållande till våld mot barn. I och med att de också är en del av "Oss" kan tecknen som relaterar till, förstås som element till "svensk kultur" och artikuleras på andra sätt – i förhållande till konservatism och tillåtande attityder mot våld mot barn. Med diskursteoretisk terminologi och resonemang kan det ses som att dis-

kursen om Svenskhets inte kan fixeras entydigt (Laclau och Mouffe 1985, Winther Jørgensen & Phillips 2000). De faktiska artikuleringarna har möjlighet att förändra elementens karaktär och på så vis förändra eller återskapa diskurserna. Nodalpunkten blir i själva verket en flytande signifikant, att kunna placera "svensk kultur" i en annan diskurs med andra betydelsebetydelsetillskrivningar och positioner. Som flytande signifikant skulle den kunna inkorporera andra förståelser om vad "svensk kultur" innefattar, där även "rednecks" är en del av denna. (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Strävan efter att skapa en entydig och positiv bild av den svenska kulturen, exkluderar alla de svenskar som inte delar respondent C:s uppfattning om "det svenska" .

Den tidigare forskningen är kritisk mot diskursen om svensk kultur som modern, icke-våldsam samt oproblematisk och diskursen "de Andra" är traditionsbunden, våldsam och problematisk. Vår tidigare forskning påvisar att "svensk kultur" liksom "de Andras kultur" inrymmer våld i olika former (Pringle SOU 2006:37, de los Reyes 2003, Eriksson SOU 2006:37, Eldén 2003). De tillskriver "svensk kultur" andra meningar, deras artikuleringar positionerar elementen på ett sådant sätt att svenskhets inte är synonymt med uppfattat goda värden (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Det handlar om en dekonstruktion av diskursen om svensk kultur, vilket är en central aspekt i Laclau och Mouffes teori. Det handlar om att visa att den diskursiva fixeringen är en möjlig konstellation av moment, men inte en nödvändig. Det kontingenta synsättet framträder här och visar på andra potentiella betydelsebetydelsetillskrivningar som kan luckra upp de binära oppositionerna (Winther Jørgensen & Phillips 2000). I vår analys handlar det om att problematisera föreställningen att alla svenskar delar en gemensam kulturell grund, värderingar och traditioner, i kontrast till de Andra.

I materialet som har relevans för vår analys finner vi även att diskursen om "de Andra" inte entydigt kan fixeras. Glidningar och motsägelser kan exemplifieras i respondent A:s utsaga om organisationens förhållningssätt till våld mot barn utifrån en kulturell förståelse:

A - Vi har aldrig pekat ut någon grupp eller kultur utan det finns ju på något sätt i alla kulturer och det är ju som sagt och man kan inte heller säga att just irakier för det finns ju många irakier som har ett nätverk där man kan prata med varandra.

I respondent A:s utsaga kan vi urskilja en differentiering inom den irakiska kulturen. Artikulationerna i respondentens utsaga placerar inte elementen på ett vis där det inte går att säga att det t ex är just "irakier" som slår sina barn, då det finns många irakier som har ett nätverk av människor som förhindrar våldet (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det är andra faktorer, såsom stress och bristande nätverk som leder fram till våldsanvändning mot barn, när våld mot barn anses finnas i kulturen enligt respondent A. Det här problematiserar diskursen om "de Andras" kultur. Det finns således även här en motsägelsefullhet värd att fokusera på. "Irakisk kultur" som nodalpunkt blir inte entydigt sammanlänkat med våld mot barn i denna utsaga (Laclau & Mouffe 1985), utan kan då förstås som en flytande signifikant att tillskrivas andra betydelser i andra diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Våldet mot barn existerar enligt respondent A i någon mån i alla kulturer. Diskursteoretiskt kan det förstås som att artikuleringar kring våld mot barn förändrar elementens identitet, då de relateras till andra tecken och ges en annan mening (Winther Jørgensen & Phillips 2000). "Svensk kultur" blir med detta inte oproblematisk. Nodalpunkten "svensk kultur" som diskursen strävar efter att fixera med entydiga betydelser, blir snarare en flytande signifikant, vilket även kan tillskrivas med andra betydelser. I det här fallet blir den flytande signifikanten

”svensk kultur” utifrån artikulationerna (Winther Jørgensen & Phillips 2000) från respondent A, tillskriven som en kultur där våld också förekommer.

I intervjun med respondent D förekommer även en del stycken vilket kan problematisera den dikotoma uppdelningen mellan ”vi-dem”.

D - Man pratar också om att vi, att vi bor i agabältet – vänta tills pappa kommer hem, så får du stryk. I Medelhavsländerna så får du en örfil direkt, så är det bra med det. Det är lite olika metoder kring hur man uppfostrar ungarna. Men jag kan inte se någon direkt att det har med den och den kulturen.

Diskursteoretiskt kan detta förstås som att ”vi” (svenskar) och andra i ”agabältet” har en viss typ av uppfostran mot barnen i jämförelse med ”Medelhavsländerna”. En intressant diskursteoretisk aspekt av detta är att det svenska inlemmas i ”agabältet”. Nodalpunkten ”svensk kultur” blir relaterat till moment som ”aga” där pappa ”ger barnen stryk” (Laclau & Mouffe 1985). Artikulationerna använder således ”svensk kultur” som en flytande signifikant och placerar denna i en diskurs där våld mot barn förekommer (Winther Jørgensen och Phillips 2000). Metoderna för våldet skiljer sig åt något ifrån agabältet och Medelhavsländerna, men det grundläggande fenomenet är detsamma.

Upplever du att kultur kan vara en bakomliggande orsak till våld mot barn?

D - Jag tror att det kan vara det, orsak till det, men inte... det är inte så att det ena ger det andra, men det andra kan ge det ena. Förstår du? Jag tror inte att en speciell kultur främjar att man ska misshandla barnen. Men den är mer tillåtande för misshandel, så tror jag att det kan vara. För den har större makt till föräldrarna eller till ena föräldern, så tror jag att det kan vara.

Detta kan diskursteoretiskt förstås som artikuleringar där nodalpunkten ”kulturer” i sig inte förespråkar våld mot barn. Misshandel mot barn sker indirekt i vissa kulturer, moment som ”mer tillåtande för misshandel” relateras till dessa (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det sker således enligt respondent D inte som en följd av att kulturen ”uppmuntrar” våld mot barn, kulturen blir alltså inte något som normativt eftersträvar barnmisshandel. Detta kan vi förstå som en skillnad från andra utsagor i vår empiri, där ”de Andras” kultur konstrueras som främjande av våld mot barn.

På grund av den obestämbara terräng vilket diskurserna verkar inom, så kommer aldrig en diskursiv totalitet att kunna skapas. Det diskursiva fältet som diskurser konstitueras emot är också det som gör andra meningstillskrivningar möjligt, en underminering av anspråk på en enda ”nödvändig” förståelse av tecken. Svensk kultur som flytande signifikant kan placeras i en tredje diskurs, en motdiskurs till uppdelningen Svensk kultur-Annan kultur. Denna tredje diskurs väljer vi att förstå som en *differentierad diskurs om kultur*. Denna diskurs anammar ett postkolonialt synsätt på kultur, där olika kulturer rymmer likheter med varandra och skillnader internt. De är inte väsensskilda och essentiella kulturella block, utan föränderliga och socialt konstruerade företeelser (Kamali 2002, Thörn m fl 2002, Barzoo SOU 2006:73).

Andra artikulationer konstruerar och placerar elementen (patriarkalitet, konservativt, våld mot barn) i andra förhållanden inom denna diskurs (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Svensk kultur kan även den utifrån detta kännetecknas som en del i våldet mot barn, liksom ”de Andras” kultur. Skillnaderna dem emellan löses upp och genom andra artikulationer strävar denna diskurs efter att överskrida de binära oppositionerna, även om denna strävan aldrig blir

slutgiltigt fixerad (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Detta är ej fullständigt, men ger andra möjliga läsningar av våld mot barn utifrån kultur. Svensk kultur förstås med detta inte entydigt som en oproblematisk och normativ storhet, vilket ställs i opposition mot "de Andra". Den tidigare forskningen pekar ut att våld mot barn även förekommer i "den svenska kulturen" liksom i andra kulturer. Våld mot barn kan tvärtom ses som en del i en företeelse vilket kännetecknar alla kulturer i olika former (Pringle SOU 2006:37, Eriksson SOU 2006:37). Våldet mot barn kan anses ha en grund i de maktrelationer som kännetecknar alla samhällen, framför att peka ut en viss kultur (Eldén 2003).

Diskursteoretiskt exkluderas våld mot barn i förhållande till kulturer. Kultur kännetecknas av ett avståndstagande till våld mot barn, även om det indirekt kan tänkas påverka genom att olika kulturer ger föräldrar olika grader av makt. Diskursen om de Andras kultur som våldsam, traditionell och patriarkal utmanas med detta – nodalpunkten "de Andras kultur" uppmanar inte och associeras inte direkt till våld mot barn som i andra utsagor. Elementen som tillskrivs nodalpunkten "kulturer" blir snarare ett våld som måste förstås utifrån andra faktorer, då de Andras kultur i sig självt inte kan länkas samman till våld mot barn.

Den tidigare forskning vilket vi har valt för vår uppsats och den postkoloniala teorin vi utgår ifrån, är del i den motdiskurs som vi anser kan formuleras i förhållande till de två tidigare beskrivna diskurserna (Barzoo SOU 2006:73). I denna diskurs utmanas dikotomierna upp, de stereotyperna och skiljelinjer som de tidigare skildrade diskurserna om kultur söker upprätthålla. Artikuleringarna som respondenterna gör i diskursen om de Andra, där moment såsom (Laclau & Mouffe 1985, Winther Jørgensen & Phillips 2000) "våld mot barn accepterat, traditionellt, patriarkalt" knyts till de uppfattade "andra kulturerna" problematiseras enligt oss i denna differentierade diskurs (Pringle SOU 2006:37, Eriksson SOU 2006:37). Det hedersrelaterade våldet som en respondent talar om är i denna diskurs inget unikt annorlunda våld, utan är våld som rättfärdigas och bortförklaras utifrån kultur, liksom sker vad gäller alkohol, missbruk och andra diskursivt förklaringar bakom våldet (Eldén 2003, de los Reyes 2003).

När dikotomierna utmanas i andra artikulationer, andra potentiella tillskrivningar av betydelse hos elementen, kan även "svenskhet" kopplas till element som "våld mot barn, patriarkalitet och "traditionalism" liksom diskursen om de Andra som "våld mot barn oacceptabelt, jämställdhet och modernitet". Dessa alternativa betydelsetillskrivningar som sker i artikulationerna underminerar diskurserna så till den grad att vi betvivlar att det är möjligt att upprätthålla diskurser om "Svenskar-Invandrare", "Svensk kultur - Annan kultur" i förhållande till våld mot barn. Det kan således förstås som en dekonstruktion av de två första diskurserna och deras nät av meningstillskrivning (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

6.4 Resultat

Vårt övergripande syfte i uppsatsen är att identifiera och problematisera hur diskurser om kultur förhåller sig till våld mot barn. Nedan sammanfattar vi de frågeställningar vi använt och svaren på dessa.

Vilka diskurser om kultur i förhållande till våld mot barn förekommer hos socionomer?

Vi har utifrån vårt empiriska material identifierat tre stycken diskurser som korrelerar till vårt uppställda syfte.

- a. Diskurs om svensk kultur
- b. Diskurs om de Andras kultur
- c. Den differentierade diskursen om kultur

Vad innefattas i dessa diskurser?

Diskursen om svensk kultur konstruerar den svenska kulturen som en kultur vilket inte använder våld mot barn. Våld mot barn anses vara förkastligt i alla dess former inom denna kultur, som istället betonar gränssättning via samtal med barnen. Inom ramen för den svenska kulturen placeras även de uppfattat närliggande kulturerna, som de skandinaviska länderna. Diskursen om de Andras kultur innefattar de kulturer där våld mot barn uppfattas som en normal aspekt. Våld identifieras förekomma i hela världen, men uppfattas vara som värst i förhållande till patriarkala kulturer. Hedersrelaterat våld är en annan del som anses känneteckna de patriarkala kulturerna, (Mellanöstern, Afrika och Sydamerika) vilket ej figurerar i Sverige. Våld mot barn identifieras också inom Europa i denna diskurs, men Europa är i förhållande till de muslimska länderna inte lika vanligt. Europa är ibland "Oss" mot "De Andra", muslimerna.

Den differentierade diskursen om kultur kan karaktäriseras av att våld mot barn är en företeelse som kan anses känneteckna alla kulturer eller där strukturella orsaker kan dominera i högre grad än att en människa tillhör en specifik kultur. Våldet mot barn kan enligt denna diskurs inte isoleras till enskilda kulturer, utan förekommer inom alla kulturer i olika former.

Hur kan dessa diskurser problematiseras?

Diskursen om den svenska kulturen och diskursen om de Andras kultur, konstrueras i relation till varandra. Den svenska kulturen som normativ i dess avsaknad av våld mot barn ställs i binär opposition mot de Andra, de patriarkala och konservativa samhällena som använder våld mot barn. Våld mot barn inom den svenska kulturen blir således en avvikelse, vilket kan reduceras till fenomen som t ex psykisk ohälsa och missbruk. De Andra blir också avvikare i denna bemärkelse, av en kulturell karaktär, där det i deras kulturer anses vara normativt att använda våld mot barn.

Den tredje diskursen om den differentierade kultur problematiserar dessa två diskurser, genom att påvisa den motsägelsefullhet som karaktäriseras dessa. Våldet mot barn förekommer i alla kulturer, det blir inget fenomen som en svensk kultur är immuniserad mot. Enkelt uttryckt, det finns människor i alla kulturer som använder våld mot barn och det finns människor i alla kulturer som inte använder våld mot barn. Den tredje diskursen kritiserar den

uppdelning som görs mellan det Svenska och de Andra, genom att betona de likheter mellan kulturer och interna skillnader inom kulturer.

6.5 Slutdiskussion

En fråga vi inte anser oss kunna svara på inom ramen för det empiriska materialet som dock är intressant att belysa, är vilken eventuell inverkan de identifierade diskurserna kan ha på det konkreta sociala arbetet. Vi anser att det finns en risk i att betrakta kultur som något homogent och essentiellt, där en kultur står för eftersträfvansvärda egenskaper i förhållande till andra kulturer. Vi kan tänka oss att det finns en risk i att normalisera våldet hos familjer som invandrat till Sverige. De kan då på förhand inlemmas i en föreställning där de kan misstänkas använda våld mot barn, en "normal" företeelse i deras kultur. Som vår tidigare forskning påpekar finns det också en risk att våldet blir något som karaktäriserar en viss kultur, när det i själva verket inte behöver handla om kulturella faktorer, snarare strukturella förhållanden.

Med detta kan olika stereotyper befästas, där en positiv stereotyp om det svenska kontrasteras mot en negativ stereotyp om de andra. I det praktiska arbetet kan det innebära att våldet inom etniskt svenska familjer inte upptäcks. Utåt sett välfungerande svenska familjer kanske inte kommer att uppmärksammas trots att våld mot barn förekommer, då de inte passar in i diskursen om svensk kultur.

Vi vill även med denna uppsats skapa en diskussion bland verksamma inom det sociala arbetet kring diskurser om kultur, hur det belyser vissa aspekter och negligerar andra i en komplex tillvaro.

Vilka andra bakomliggande orsaker än kultur finns det som leder till våld mot barn är även det en aspekt som kan problematisera den differentierade diskursen. Denna fråga knyter an till en bredare för diskurser kring våld mot barn, där det rimligtvis kan bli tal om att analysera många olika aspekter framför ett snävt fokus på kultur men det har inte varit möjligt inom ramen för vår uppsats.

6.6 Vidare forskning

Under arbetet med denna uppsats har vi funderat en del kring det psykiska våldet som barn kan utsättas för. I media finns det mängder av tv-program och artiklar som fokuserar på barnuppfostran och gränssättning där metoder som "time out" exempelvis lärs ut till föräldrar. Det skulle enligt oss vara intressant att se vilka diskurser det finns kring barnuppfostran. I vår uppsats framkom det en diskurs om det "svenska" vilket inte innefattade våld mot barn. I vår uppsats valde respondenterna att främst tala om det fysiska våldet mot barn. Det psykiska våldet hamnade i skymundan. De tankar och frågor som väcktes hos oss hör samman med dessa det psykiska våldet kanske är något som är vanligare. Det våldet kan tänkas vara mer osynligt även att det också räknas som våld mot barn. Det kanske är mer förekommande i diskursen om svenskhet i förhållandet våld mot barn eventuellt genom "nannymetoder" som förmodligen endast ska användas i familjer med en tydlig problematik.

Vi har i vår uppsats förhållit oss till kultur som teoretiskt begrepp inom de postkoloniala teorierna. Vi tror dock att det skulle vara av stort intresse att använda intersektionalitet i forskning, att ha en frågeställning som rör genus, klass och etnicitet i skärningspunkten. Detta skulle ytterligare kunna fördjupa en analys om våld mot barn. Våra respondenter i den här undersökningen nämnde i olika omfattning dessa faktorer i förhållande till våld mot barn. Detta

perspektiv skulle kräva ett mer omfattande vetenskapligt arbete och en utförligare intervju-guide. Att genomföra detta skulle förmodligen kräva ytterligare teorier.

Att kombinera kvantitativa och kvalitativa undersökningsmetoder skulle kunna skapa en bredare undersökning bland socionomer. Detta skulle bidra till en skarpare bild av vad socionomer har för föreställningar om våld mot barn och eventuellt genom enkätsvar få ytterligare information till frågeställningar.

7. REFERENSLISTA

Alvesson, M., Sköldberg K. (1994). *Tolkning och reflektion – Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Barnmisshandel - Att förebygga och åtgärda. SOU, 2001: 72. Stockholm: Socialdepartementet.

Barzoo, E, Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten i *Den segregande integrationen – Om social sammanhållning och dess hinder*, SOU, 2006:73. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.

Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner - en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

de los Reyes, P; Mulinari, D. (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Malmö: Liber.

de los Reyes, P (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*, Integrationsverkets skiftserie IV, Norrköping: Integrationsverket.

Eriksen, T.H. (2003 [1993]) *Etnicitet och nationalism*, Falun: Bokförlaget Nya Doxa.

Eriksen, T.H. (1999) *Kulturterrorismen: en uppgörelse med tanken om kulturell renhet*, Nora: Bokförlaget Nya Doxa.

Eriksson, M. Avvikande eller osynlig – rasifierande praktiker i familjerättssekreterares hantering av faders våld i *Om välfärdens gränser och det villkorade medborgarskapet*, SOU 2006:37. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.

Hall, S. Introduction (1997a) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, London: Sage.

Hall, S. The Spectacle of the 'Other' i Hall, Stuart (1997b) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, London: Sage.

Kamali, M (2002). *Kulturkompetens i socialt arbete*, Stockholm: Carlssons bokförlag.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Laclau, E.; Mouffe, C. (1985) *Hegemony & socialist strategy: towards a radical democratic politics*, London: Verso.

Larsson, S. (2005) En introduktion. In (red) Larsson, S., Lilja, J. & Mannheimer, K. *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Minh-ha, Trinh T. (1989) *Woman, native, other: writing postcoloniality and feminism*, Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.

Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Pringle, K, Svenska välfärdssvar på etnicitet: intersektionella perspektiv på barn och barnfamiljer i *Om välfärdens gränser och det villkorade medborgarskapet*, SOU 2006:37. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.

Said, E. (2004 [1978]) *Orientalism*, Danmark: Nörhaven Paperback A/S.

Svenning, C. (2003). *Metodboken* (5:e rev. upplagan). Eslöv: Lorentz Förlag.

Thomassen, M. (2006). *Vetenskap, kunskap och praxis – Introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Thörn, H. (red.); Eriksson, C.; Eriksson Baaz, M. (2002) Den postkoloniala paradoxen, rasismen och ”det mångkulturella samhället” – en introduktion till postkolonial teori. I *Globaliseringens kulturer – Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Bokförlaget Nya Doxa.

Vetenskapsrådet, 2002, *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, Elanders, Stockholm.

Winther Jørgensen, M.; Phillips, L. (2000 [1999]) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.

Wreder, M. (2007). Ovanliga analyser. I Börjesson, M., Palmblad, E. *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Internetkällor

Eldén, Å. (2003), *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala universitet.

Tillgänglig på <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:163085> (Hämtat 2009-03-05).

8. BILAGOR

Bilaga 1

Informationsbrev

Hej!

Vi heter Julia Andersson och Daniel Thorsén. Vi är studenter på socionomprogrammets sjätte termin och vi skriver för tillfället c-uppsats. Uppsatsens syfte är att undersöka socionomers uppfattningar om de bakomliggande orsakerna till våld mot barn. Vi är också intresserad att få veta hur socionomer tänker kring kultur i detta sammanhang.

Vi skulle gärna vilja intervjua socionomer som arbetar med familjer och som hanterat ärenden där barn utsätts för våld inom familjen.

Vi kommer att stryka intervjupersonernas namn samt inte skriva ut stadsdel och verksamhet de arbetar inom, i syfte att garantera anonymiteten för de intervjuade. Intervjuerna är tänkta att spelas in med diktafon. Längden på intervjuerna beräknas vara 45-60 minuter. Intervjumaterialet förvaras endast av oss. Allt inspelat material kommer efter att uppsatsen är klar att förstöras. Att ställa upp på intervjuerna är helt och hållet frivilligt och den intervjuade har under den tid studien pågår rätt att avbryta sitt deltagande.

Vi hoppas att ni vill medverka i vår uppsats!

Vid intresse kan ni kontakta oss via telefon eller mail.

Med vänliga hälsningar

Julia Andersson

Daniel Thorsén

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledande frågor

Hur länge har du arbetat med familjer?

Hur länge har du arbetat på din arbetsplats?

Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Våld mot barn

Vad anser du räknas som våld mot barn?

Vilka bakomliggande orsaker till våld mot barn anser du är de dominerande?

Vad är det som gör dessa så dominerande?

Vad uppfattar du kan vara problematiskt i arbetet där våld förekommer barn?

Vad gör detta problematiskt?

Kulturens inverkan på arbetet

Vad anser du att kultur betyder för dig?

Hur påverkar denna betydelse av kultur ditt arbete?

Hur uppfattar du att klienters etnicitet/kultur påverkar ditt arbete?

Kan du ge några exempel på detta?

Uppfattar du att din kulturella tillhörighet påverkar arbetet med klienter?

Vad tror du att det kan bero på?

Hur upplever du att kultur påverkar barnuppfostran?

Upplever du att kultur kan vara en bakomliggande orsak till våld mot barn?

Hur skulle du definiera kultur i detta sammanhang?

Varför/varför inte? På vilket sätt? Kan du ge exempel?

Uppfattar du att kultur kan vara problematiskt i arbetet med våld mot barn?

Vad är det som är problematiskt/oproblematiskt?

Tror du att våld mot barn är mer vanligt förekommande i familjer som invandrat till Sverige?

Vad tror du att detta beror på?

Tror du att de bakomliggande orsakerna rörande våld mot barn skiljer sig mellan en "svensk"

och en ”invandrad” familj?
Vad kan detta bero på?

Anser du att barnaga uppfattas annorlunda av barn pga.kultur?

Organisationen

Vad anser den organisation du verkar inom är våld mot barn?

Hur uppfattar du att organisationen du arbetar inom anser är bakomliggande förklaringar till våld mot barn?

Vilken roll spelar kultur i detta sammanhang?

Samhället

Vad anser du att det finns för inställningar i samhället kring våld mot barn?

Vad tror du att dessa förhållningssätt beror på?